

Brüssel, 15. november 2019
(OR. en)

14065/19

LIMITE

COPEN 432
ENFOPOL 506
ENV 924
CRIMORG 159
CATS 134
JAI 1205

MÄRKUS

Saatja:	Eesistujariik
Saaja:	Alaliste esindajate komitee / nõukogu
Eelmise dok nr:	13458/19
Teema:	Keskkonnakuritegusid käsitleva vastastikuse hindamise kaheksanda vooru lõpparuanne – Teave ja nõukogus toimunud arutelu

---

Üldküsimumste, sealhulgas hindamise töörühm (GENVAL) otsustas 14. detsembril 2016 kooskõlas 5. detsembri 1997. aasta ühismeetme 97/827/JSK¹ artikliga 2, et vastastikuse hindamise kaheksas voor pühendatakse Euroopa keskkonnakuritegevuse ennetamise ja tõkestamise poliitika praktilisele rakendamisele ja toimimisele.

---

¹ 5. detsembri 1997. aasta ühismeetme 97/827/JSK, mille nõukogu on vastu võtnud Euroopa Liidu lepingu artikli K.3 alusel ja millega luuakse organiseeritud kuritegevuse vastase võitlusega seotud rahvusvaheliste kohustuste siseriiklikul tasandil kohaldamise ja rakendamise hindamise mehhanism (EÜT L 344, 15.12.1997).

Dokumendis 11751/19 esitatud lõpparuande kavand, mille koostas eesistujariigi nimel nõukogu peasekretariaat ning mis sisaldab järeldusi ja soovitusi, mis on esitatud varem iga liikmesriigi kohta vastu võetud aruannetes, esitati õiguskaitse/kriminaalkoostöö töörühmale selle 17. septembri 2019. aasta koosolekul, kus peeti esialgne arvamuste vahetus.

Delegatsioonidel paluti esitada kirjalikud märkused lõpparuande kavandi kohta hiljemalt 4. oktoobriks 2019. Aruande muudetud versioon (dok 13458/19) esitati kriminaalasjades tehtava politsei- ja õigusalase koostöö kooskõlastuskomiteele (CATS) selle 12. novembri 2019. aasta koosolekul, kus see kinnitati, et edastada see 2.-3. detsembri 2019. aasta justiits- ja siseküsimuste nõukogule.

Eesistujariik kavatseb tutvustada käesoleva dokumendi lisas esitatud vastastikuse hindamise kaheksanda vooru lõpparuannet 3. detsembril 2019 toimival JSK nõukogu justiitsküsimuste istungil. Pärast eesistujariigi ettekannet palutakse delegatsioonidel arvamusi vahetada. Seoses sellega juhib eesistujariik ühtlasi tähelepanu oma aruandele ELi keskkonnaalase kriminaalõiguse kohta (dok 12801/19). Seejärel palutakse nõukogul võtta eespool nimetatud lõpparuanne ning keskkonnakuritegude vastase võitluse tõhustamise olulisus teadmiseks.

Kooskõlas eespool nimetatud ühismeetme artikli 8 lõikega 4 edastatakse lõpparuanne teadmiseks ka Euroopa Parlamendile.

Eeltoodut silmas pidades palutakse alaliste esindajate komiteel:

- võtta teadmiseks, mil viisil kavatseb eesistujariik korraldada käesoleva dokumendi lisas esitatud vastastikuse hindamise kaheksanda vooru lõpparuande tutvustamise 2.-3. detsembril 2019 toimival justiits- ja siseküsimuste nõukogu istungil;
- soovitada nõukogul võtta eespool nimetatud aruanne ning keskkonnakuritegude vastase võitluse tõhustamise olulisus teadmiseks.

Kavand: vastastikuse hindamise kaheksanda vooru lõpparuanne

„Euroopa keskkonnakuritegevuse ennetamise ja tõkestamise poliitika praktiline rakendamine ja toimimine“

SISUKORD

I – SISSEJUHATUS.....	5
II – KOMMENTEERITUD KOKKUVÕTE.....	8
III – RIIKLIK KESKKONNASTRATEEGIA	17
IV – STATISTIKA.....	21
V– ENNETAMINE	27
VI – STRUKTUURID – KOHTUSÜSTEEM.....	32
VII – STRUKTUURID – ÕIGUSKAITSEASUTUSED.....	36
VIII – STRUKTUURID – MUUD ASUTUSED.....	40
IX – STRUKTUURID.....	45
KOOSTÖÖ JA KOORDINEERIMINE RIIGI TASANDIL.....	45
X – KOOLITUS	50
XI - ÕIGUSLIKUD ASPEKTID	55
XII – MENETLUSEGA SEOTUD KÜSIMUSED.....	60
XIII – RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ	67
XIV – AVALIKU JA ERASEKTORI KOOSTÖÖ	73
XV – EBASEADUSLIK JÄÄTMEVEDU	76
XVI – OHTLIKE MATERJALIDE EBASEADUSLIK TOOTMINE VÕI KÄITLEMINE JA OHTLIKE JÄÄTMEDE KÄITLEMINE	84

I – SISSEJUHATUS

Vastavalt 5. detsembril 1997 vastu võetud ühismeetmele 97/827/JSK (millega luuakse organiseeritud kuritegevuse vastase võitlusega seotud rahvusvaheliste kohustuste siseriiklikul tasandil kohaldamise ja rakendamise hindamise mehhanism)¹ on käesoleva aruande eesmärk teha kokkuvõtte vastastikuse hindamise kaheksanda vooru tulemustest ja soovitudest ning teha hindamisest järeldused.

Üldküsimuste, sealhulgas hindamise töörühm (GENVAL) otsustas 14. detsembril 2016 kooskõlas eelnimetatud ühismeetme artikliga 2, et vastastikuse hindamise kaheksas voor tuleks pühendada Euroopa keskkonnakuritegevuse ennetamise ja tõkestamise poliitika praktilisele rakendamisele ja toimimisele.

Liikmesriigid toetasid ideed valida keskkonnakuritegevus vastastikuse hindamise kaheksanda vooru teemaks. Kuna keskkonnakuritegevuse alla kuulub väga erinevaid õigusrikkumisi, lepiti kooskõlas GENVALi otsusega kokku, et hindamisel keskendutakse õigusrikkumistele, mis nõuavad liikmesriikide arvates erilist tähelepanu. Seda silmas pidades käsitleti hindamise kaheksandas voorus kahte kitsamat valdkonda: ebaseaduslik jäätmevedu ja ohtlike materjalide õigusvastane tootmine või käitlemine, ning kõrvale jäeti muud laadi keskkonnakuritegevus, nagu looduslike liikidega kaubitsemine, ebaseaduslik puidukaubandus, ebaseaduslik kalakaubandus või õhusaaste.²

¹ 5. detsembri 1997. aasta ühismeetme 97/827/JSK, EÜT L 344, 15.12.1997, lk 7–9.

² Käesolevas lõpparuandes hõlmab mõiste „keskkonnakuritegevus“ hindamist GENVALi määratletud ulatuses.

See lähenemisviis võimaldas analüüsida põhjalikult keskkonnakuritegevuse vastase võitluse, piiriülese koostöö ning ELi asjaomaste ametitega tehtava koostöö õiguslikke ja tegevuslikke aspekte.

Siinkohal on eriti olulised Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. novembri 2008. aasta direktiiv 2008/98/EÜ, mis käsitleb jäätmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks teatud direktiivid³ (ülevõtmiskuupäev: 12. detsember 2010), Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. novembri 2008. aasta direktiiv 2008/99/EÜ keskkonna kaitsmise kohta kriminaalõiguse kaudu⁴ (ülevõtmiskuupäev: 26. detsember 2010) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. juuni 2006. aasta määrus (EÜ) nr 1013/2006 jäätmesaadetiste kohta⁵ (jõustumiskuupäev: 12. juuli 2007).

Lisaks sellele nõutakse direktiivis 2008/98/EÜ, et liikmesriigid looksid hiljemalt 12. detsembriks 2013 jäätmekavad ja jäätmetekke vältimise programmid. Programmide eesmärk on esitada kooskõlastatud riiklik lähenemisviis jäätmetekke vältimisele, määratledes eesmärgid ja tegevuspõhimõtted ning seades eesmärgiks majanduskasvu ja jäätmetekke keskkonnamõju seose lahutamise.

Kaheksanda vooru korraldust täiendati järgmisega: vastu võeti küsimustik, määrati külastuste järjekord ja hindamismeeskondade koosseis seoses vaatlejatega (GENVALi 5. mai 2017. aasta koosolek) ning ekspertide määramisel võeti aluseks liikmesriikide ettepanekud. Missioone koordineeris ja hindamismeeskondade eksperte abistas peasekretariaat.

Esimene hindamissioon viidi läbi Rootsis 26.–29. septembril 2017. Viimane hindamissioon toimus 25. veebruarist 1. märtsini 2019 Ühendkuningriigis. Kokku 28 hindamissiooni tulemusena koostati iga liikmesriigi kohta üksikasjalik aruanne.

---

³ ELT L 312, 22.11.2008, lk 3.

⁴ ELT L 328, 6.12.2008, lk 28.

⁵ ELT L 190, 12.7.2006, lk 1.

Õiguskaitse/kriminaalkoostöö töörühm arutasid seejärel hindamisaruandeid ühiselt ja võtsid need vastu⁶. Enamik neist asub nõukogu veebisaidil ja on kõigile kättesaadavad.

Käesolev dokument kajastab liikmesriikide kohta koostatud varasemate aruannete järeldusi ja soovitusi⁷. Tuleb siiski märkida, et hindamise pikaajalisuse tõttu ei pruugi riikide aruanded praegust olukorda täielikult kajastada.

---

⁶ Rootsi (ST 6540/18 REV1 DCL1), Prantsusmaa (ST 6734/18 DCL1), Iirimaa (ST 7139/18 REV1 DCL1), Soome (ST 8430/18 REV1), Madalmaad (ST 8379/18 REV1), Itaalia (ST 9815/18 REV1), Slovakkia (ST 9816/18 REV1), Saksamaa (ST 11430/18 REV1), Belgia (ST 11402/18 REV1), Taani (ST 11621/18 REV1), Ungari (ST 11585/18), Läti (ST 11426/18 REV2), Kreeka (ST 14588/18 REV1), Tšehhi Vabariik (ST 14129/18 REV1), Küpros (ST 14059/18 REV1), Poola (ST 15079/18 REV1), Hispaania (ST 6601/19 REV1), Malta (ST 5518/19 REV1), Eesti (ST 6767/19 REV1), Luksemburg (ST 7947/19 REV1), Sloveenia (ST 8065/19), Rumeenia (ST 8783/19 REV1), Horvaatia (ST 9178/19 REV1), Bulgaaria (ST 9180/19 REV1), Portugal (ST 9098/19), Leedu (ST 10080/19), Austria (ST 10079/19) ja Ühendkuningriik (ST 10081/19).

⁷ Iga aruanne koostati kohe pärast vastava liikmesriigi külastamist. Muudatused, nt õigusaktide rakendamise lõpuleviimine, võisid aset leida hiljem ja sellisel juhul ei ole neid vastava riigi aruandes kajastatud. Järeelhindamise aruanded, mis esitatakse 18 kuu möödumisel algaruannete vastuvõtmisest, peaksid neid muudatusi kajastama. Aruannete arutamise käigus õiguskaitse/kriminaalkoostöö töörühmas andsid liikmesriigid sageli teada oma riigi aruandes esitatud soovitude täitmiseks toimuvatest (tulevastest) muudatustest.

II – KOMMENTEERITUD KOKKUVÕTE

Keskkonna-, sealhulgas jäätmeuriteod, on keerulised ja mitmetahulised kuriteoliigid, mida pannakse ühel või teisel kujul ja määral toime kogu Euroopa Liidus. Hindamise raames on sellega seoses korduvalt rõhutatud ohtu, et teatavad kuriteod jäävadki selles valdkonnas avastamata, kuna seda liiki kuritegevus on harva ilmne, vaid pigem „nähtamatu“, mistõttu peetakse seda kontrolli all hoitavaks kuriteoliigiks, millega tuleb seega tegeleda ennetavalt.

Hindamise käigus ilmnes, et keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegude tõhusaks ennetamiseks ja tõkestamiseks on väga oluline määratleda asjaomased prioriteedid ja võtta vastu erinevaid riiklikke ametiasutusi kaasav lähenemisviis ning tagada nende jõupingutuste tulemuslik strateegilis-poliitiline kooskõlastamine.

Enamikus liikmesriikides jäetakse need kuriteoliigid siiski poliitilisel tasandil valdavalt tähelepanuta ning puudub kõikehõlmav riiklik strateegia, milles on sätestatud asjakohased prioriteedid ja millesse on kaasatud kõik asjaomased asutused. Seepärast esitati asjassepuutuvatele liikmesriikidele soovitusel sellise strateegia vastuvõtmise kohta võimaluse korral ühe dokumendina, mille juurde kuulub strateegia rakendamise kava.

Enamikus liikmesriikides on statistika keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegude kohta ebapiisav ja killustatud ning põhineb eri statistilistel allikatel, kuna selle on eraldi kogunud sellise kuritegevuse ennetamise ja tõkestamisega tegelevad erinevad ametiasutused ning see ei ole seotud ega integreeritud.

Konsolideeritud näitajate puudumine teatatud keskkonnakuritegude kohta toob kaasa kogu haldusasutustes, politseis, prokuratuurides ja kohtutes käsitletud juhtumite voogu käsitleva teabe ja analüüsi puudulikkuse. Seetõttu ei ole võimalik saada ülevaadet nende kuritegelike nähtuste ulatusest ja kohandada selle järgi riigi tasandi meetmeid ja tegevust.

Liikmesriikidel on seetõttu soovitatud töötada välja meetod süstemaatilise, usaldusväärse ja ajakohastatud statistika kogumiseks, mis sisaldab jäätmekuriteadete, -uurimiste, vastavate süüdistuste esitamise ja süüdimõistmiste arvu. See võimaldaks keskkonnarikkumiste ennetamise ja tõkestamise riiklikku süsteemi strateegiliselt analüüsida, et oleks lihtsam hinnata selle tõhusust ja seada probleemide lahendamiseks eraldatud vahendid tähtsuse järjekorda.

Mõne liikmesriigi teabehalduse andmebaase või seirevahendeid peeti heaks tavaks, kuid soovitati sellised teabesüsteemid ja andmekogumissüsteemid omavahel siduda.

Et hindamismeeskondadel ei olnud võimalik kontrollida keskkonna-, eriti jäätmekuritegude üldnäitajaid, ei saanud nad enamikul juhtudel põhjalikult uurida kõnealuste kuriteoliikide tegelikku ulatust ja raskusastet ega hinnata vastavate liikmesriikide üldisi seotud suundumusi.

Keskkonnakaitse tähtsustamine tähendab muu hulgas seda, et luua tuleb organisatsiooniline struktuur, kuhu kuuluvad keskkonnajuhtumitega tegelevad pädevad organid, kellele antakse neile usaldatud ülesannete täitmiseks piisavad volitused ning asjakohased inim- ja eelarveressursid.

Üldjoontes on kõik liikmesriigid kehtestanud keskkonnakuritegude vastu võitlemise institutsioonilise struktuuri, mille ülesehitus on liikmesriikides sarnane, kuigi esineb erinevusi pädevuse jagunemises mitme osaleva asutuse vahel ning keskse ja territoriaaltasandi vahel, aga ka keskkonna-, sealhulgas jäätmealaste õigusaktide rikkumise seire- ja karistussüsteemis.

Vastastikuse hindamise raames peeti seda struktuuri mitme liikmesriigi puhul korralikult toimivaks ja terviklikuks ning asjaomaste talituste pädevusi selgeks ja hästi jaotatuks, mõne teise liikmesriigi organisatsioonilist struktuuri võiks aga veel arendada, et suurendada riigi suutlikkust keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude vastu võitlemisel.

Hindamise käigus rõhutati ka seda, kui oluline on võimaldada kõigil pädevatel riigi-, sealhulgas kohtuasutustel, teha tihedat koostööd, et luua sünergiat ja tugevdada kõnealuse valdkonna riikliku keskkonnakaitse- ja jõustamissüsteemi töökindlust.

Kõigi keskkonnakuritegude vastases võitluses osalevate asjaomaste sidusrühmade vahelise koostöö institutsionaliseerimise määr on liikmesriigiti erinev. Mõnes liikmesriigis toimub selline koostöö mitteametlikult ja *ad hoc* põhimõttel, kuid selline lähenemisviis võib osutada teatavate ootamatute asjaolude korral ebakindlaks ja tõstatab igal juhul oskusteabe edastamise küsimuse; teistes liikmesriikides on olemas ametlikum ja struktureeritum institutsioonidevaheline raamistik, mis põhineb sageli protokollidel või vastastikuse mõistmise memorandumitel, millele mõnel juhul lisanduvad valdkondadevahelised sellise koostöö koordineerimise platvormid, ning seda võib pidada parimaks tavaks, mis aitab suurendada ennetus- ja jõustamissüsteemide tõhusust.

Keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegevusest tulenevate probleemide keerukus ja sellise kuritegevuse tehniline olemus nõuavad kõigilt selliste kuriteoliikidega nii kesk- kui ka kohalikul tasandil võitlevatelt pädevatelt asutustelt kõrgetasemelisi õiguslaseid ja tehnilisi teadmisi.

Mõned liikmesriikide hindamisalused ametiasutused juhtisid tähelepanu sellele, et võttes arvesse keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse ebaolulisust nende jurisdiktsioonis, ei pidanud nad asjakohaseks luua selliste kuriteoliikide ennetamiseks ja nende vastu võitlemiseks spetsiaalseid struktuure.

Vastastikuse hindamise raames on siiski korduvalt rõhutatud, et selles valdkonnas peavad töötama väga suure spetsialiseerumistasemega ametnikud. Samuti on vaja spetsialiseerunud uurijaid, kes võtavad arvesse keskkonnakuritegude, eelkõige raskete kuritegude finants- ja majanduslikku külge.

Kogu Euroopa Liidus on vastavate töötajate spetsialiseerituse tase mõningate eranditega piisavam keskkonna- ning teataval määral ka politsei- ja tolliasutuste puhul, ehkki mõnes liikmesriigis on veel arenguruumi, kuna spetsialistid tegelevad keskkonnakuritegudega muude ülesannete kõrvalt või siis ainult kesksel, aga mitte kohalikul tasandil.

Kohtuasutuste puhul seevastu on selline spetsialiseeritus sageli ebapiisav. Enamikus liikmesriikides ei ole loodud spetsialiseerunud õigusstruktuure keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegudega tegelemiseks ning samuti ei ole määratud selle valdkonna kriminaalasjade menetlemisele spetsialiseerunud prokuröri või kohtunikku. Siiski ei välista see võimalust, et prokurörid ja kohtunikud on omandanud faktilisi eriteadmisi keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegude käsitlemisel. Mitmele liikmesriigile on esitatud asjakohased soovitusel kohtunike spetsialiseerituse suurendamiseks kõnealuses valdkonnas.

Sellise spetsialiseerumise ja kvalifikatsiooni saavutamiseks ning selle tagamiseks, et vastavad töötajad on kogu aeg kursis pidevalt arenevate valdkondlike õigusaktide ja menetlusnõuetega, on samuti väga oluline anda korrapärast ja ulatuslikku jätkukoolitust nii karjääri alguses kui selle ajal, sealhulgas õiguskaitse- ja kohtuorganite ühiskoolitust. See peaks ka hõlmama osalemist nt CEPOLi ja vastavate võrgustike pakutavatel ELi tasandi koolitustel.

Mõnes liikmesriigis kuuluvad keskkonnakuritegudele spetsialiseerunud politseiteenistused/-üksused riigi politsei majandus- ja finantskuritegude osakonna alla ning seda on peetud parimaks tavaks, kuna keskkonnakuritegude põhiajend on rahaline kasu, mis võib nõuda finantsuurimist.

Veel üks hindamisel avastatud puudus on, et inspektorite ja reaalsete, sealhulgas füüsiliste inspekteerimiste arv ei ole sageli piisav tulemuslikuks võitlemiseks keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude vastu.

Need kaks aspekti on omavahel seotud, kuna inimressursi nappuse tagajärjeks on kontrollide (eriti *ad hoc* kontrollide, kombineeritud keskkonna- ja finantsuurimiste jne) ja eriuurimiste vähesus. Sellest tulenevalt on keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude avastamise määr üsna madal ning teatavatel juhtudel näitajad nende kuritegude eest süüdistuste esitamise kohta statistiliselt ebausaldusväärsed. Nii võib jääda mulje, et neid kuritegusid toime ei panda, ning see takistab liikmesriike tugevdamast selliste kuriteoliikidega võitlemise seire- ja jõustamissüsteeme. Kõik need tegurid pärsivad paljude liikmesriikide proaktiivsust.

Mis puutub eelkõige ennetustöösse, on mõned liikmesriigid seisukohal, et õigusaktid, inspekteerimised ja litsentsinõuded võivad olla selliste kuriteoliikide ärahoidmiseks piisavad, samal ajal kui mõned teised liikmesriigid on aktiivsemad ja tegelevad ennetusprogrammide, teabe-, hariduslike ja teadlikkuse tõstmise kampaaniatega ja muu sellisega.

'Kõik liikmesriigid on kehtestanud õigusraamistiku keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude vastu võitlemiseks, milles on määratletud vastavad rikkumised ja karistused. Kuid hindamisleidude põhjal võib öelda, et teatavates liikmesriikides ei kasutata õiguskaitse- ja kriminaalõigussüsteemide võimalusi täiel määral ära, mõnel juhul ilmselt just seetõttu, et halduslikku jõustamist peetakse vähem problemaatiliseks ja tõhusamaks kui kriminaalmenetluse järelmeetmeid. Seepärast soovitati hindamise raames nendel liikmesriikidel vaadata selliste kuriteoliikide puhul läbi haldus- ja kriminaalsüsteemi tasakaal.

Peale selle ei ole haldus- ja kriminaalkaristussüsteemide eristamine alati väga selge, sest õiguslikud määratlused puuduvad või on ebaselged. Seepärast soovitati hindamise raames asjaomastel liikmesriikidel eristada eelnevalt kindlaks määratud täpsete kriteeriumide alusel selgemalt kuriteod ja väärted, et ei tekiks mingeid kahtlusi keskkonnakuritegude raskusastme suhtes.

Veel üks hindamise käigus kindlaks tehtud probleem on seotud mõningate raskustega teatud mõistete, nagu „keskkonnakahju“, „kahju oht“ ja „kahju ulatus“ tõlgendamisel ja kohaldamisel, mida prokurörid tõlgendavad sageli iga juhtumi puhul eraldi. Seepärast soovitati asjaomastel liikmesriikidel vaadata kõnealuste ülesannete hõlbustamiseks täiendavalt läbi õigusaktid ja/või võtta vastu asjakohased suunised.

Juriidiliste isikute vastutuse jäätmekuritegude eest on eri liikmesriigid näinud ette eri kujul. Mõned riigid on näinud sellisel juhul juriidilistele isikutele ette kriminaal-, teised haldusvastutuse. Teatavate liikmesriikide puhul, kus on äriühingutele ette nähtud ainult trahvid, on neid trahve peetud ebapiisavaks.

Mõnes liikmesriigis ei ole keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude uurimisel lubatud kasutada spetsiaalseid uurimismeetodeid (näiteks jälgimine, infiltreerumine, telefoni pealtkuulamine jne), kui need kuriteod ei ole seotud majandus- või finantsrikkumistega. Neile liikmesriikidele on soovitatud selline võimalus ette näha, kui see on asjaomase õigusrikkumisega proportsionaalne.

Teatavaid probleeme on esile tõstetud seoses tõenditega, sealhulgas haldusasutuste kogutud tõendite vastuvõetavusega, mille suhtes ei kohaldata rangeid kriminaalmenetlusnorme ning seega ei saa neid kohtumenetluses alati kasutada.

Oluline roll keskkonnakaitstes ning sellealases ennetus- ja teadlikkuse tõstmise tegevuses on erasektoril, kelle koostöö õiguskaitseasutustega võib anda olulise panuse keskkonnakahjuteadete edastamisse. Siiski on avaliku ja erasektori vahelise koostöö tase ja selle koostöö vormid liikmesriigiti erinevad: neist mõnes on selline koostöö mitteametlik, mõnes aga on olemas ametlik avaliku ja erasektori partnerluse raamistik, mis põhineb sageli protokollidel või vastastikuse mõistmise memorandumitel. Hindamise raames soovitati liikmesriikidel, kel sellised struktureeritud koostöövormid veel puuduvad, need luua.

Eelkõige valitsusvälised organisatsioonid ei saa kõigis liikmesriikides osaleda tsiviilhagejana kriminaalmenetluses. Mõnel juhul piirdub nende panus vaid kaebuste esitamisega ning teadlikkuse suurendamise ja haridusliku tegevusega ning osas liikmesriikides on valitsusväliste organisatsioonide roll selles valdkonnas väike.

Selleks et julgustada kodanikke rikkumistest teatama, on mõne liikmesriigi pädevad asutused võtnud meetmeid selliste teadete anonüümsuse tagamiseks (näiteks vihjeliinid, nutitelefonide rakendused või veebipõhised vahendid).

Politsei, tolli ja õigusasutuste teadlikkus keskkonnakuritegevuse küsimustega tegelevate ELi ametite ja võrgustike ning rahvusvaheliste foorumite tegevusest ja osalemine neis on erinev ning teatavatel juhtudel oleks võimalik teha tihedamat ja struktureeritumat rahvusvahelist koostööd.

Liikmesriigid on üldjoontes tänulikud Europoli, Eurojusti ja Euroopa õigusosalase koostöö võrgustiku pakutava toe ja koordineerimise üle, kuigi mõnel juhul saaks nendega tehtavat koostööd siiski tõhustada, sest osa liikmesriike ei kasuta alati täielikult ära nende pakutavaid teenuseid ja tooteid keskkonnakuritegevuse vastu võitlemiseks.

Ebaseaduslike jäätmesaadetiste ennetamise ja avastamise süsteemi suutlikkus liikmesriikides sõltub ennekõike fookusest ning seda mõjutavad mitmed tegurid, nagu inim- ja tehniliste ressursside kättesaadavus, nende spetsialiseeritus, toimunud inspeksioonide arv, kõigi riigi tasandil kaasatud asutuste koostöö tõhusus ning jäätmete päritolu- ja sihtriikidega tehtava rahvusvahelise koostöö tõhusus, et hõlbustada jäätmete tagasisaatmist nendes riikidesse ja nõuetekohast käitlemist neis riikides. Üldiselt ilmnes hindamisel, et paljudes liikmesriikides võib olla mõne nimetatud punkti puhul arenguruumi, et suureneks süsteemi suutlikkus võidelda kõnealuste kuriteoliikidega tõhusamalt.

Teatavates liikmesriikides peetakse elektroonikaromusid ja romusõidukeid prioriteetseteks jäätmevoogudeks ning nende puhul tehakse eriinspeksioone ja -analüüse, mis hõlmab lisaks dokumentide kontrollimisele ka füüsilisi kontrole, kuid kõigis liikmesriikides ei ole selliseid meetmeid ette nähtud.

Liikmesriike on innustatud käsitlema keskkonnakuritegevust ja konkreetsemalt ebaseaduslikke jäätmesaadetisi laiemas perspektiivis, see tähendab osana sageli kuritegelike organisatsioonide poolt toime pandud majanduskuritegudest, ning võtma arvesse sellise kuritegevuse majanduslikke aspekte ning finantsmõju looduskeskkonnale ja ühiskonnale.

Mis puutub ohtlike ainete tootmisesse ja käitlemisse, mille puhul võib ebaseaduslik tegevus avaldada märkimisväärset mõju mitte ainult keskkonnale, vaid ka rahvatervisele, ilmnes hindamisel, et äärmiselt oluline on tagada asjakohane kooskõlastatud reaktsioon keemiliste, bioloogiliste, radioloogiliste ja tuumamaterjalidega seotud ohtudele. Seetõttu rõhutati hindamisel piisava kontrolli, jälitusteabe ja riskihindamise kasutamise ning struktureeritud koostöövormide tähtsust, et tugevdada liikmesriikide avastamis- ja jõustamissüsteeme selles valdkonnas.

Eelnevat arvesse võttes on keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude ennetamise ja nende vastu võitlemise keerulise ja eri asutuste koostööd ning piisavaid inim- ja finantsressursse nõudva ülesande täitmise suutlikkus liikmesriigiti erinev. Üldiselt soovitatakse anda valdkonnale poliitilisel ja strateegilisel tasandil rohkem kaalu, et tagada kõnealuses valdkonnas tõhus seire- ja jõustamissüsteem.

Üldisemalt võib öelda, et kui liikmesriigid teevad täiendavaid jõupingutusi riigi õiguskaitse- ja kriminaalõigussüsteemide võimaluste täielikuks ärakasutamiseks, kaasates kõik sama tasandi sidusrühmad, kasutades tõhusalt kõiki olemasolevaid vahendeid ja edendades rahvusvahelist koostööd, võib see aidata paremini tegeleda keskkonnaküsimustega kogu ELis ja piiriüleses kontekstis.

III – RIIKLIK KESKKONNASTRATEEGIA

PEAMISED TÄHELEPANEKUD JA JÄRELDUSED

Hindamise ajal ei olnud enamikul liikmesriikidel olemas keskkonnakuritegudega võitlemise strateegilist lähenemist ega ühtset strateegiadokumenti, milles oleks määratud kindlaks riigi poliitika terviklikuks võitlemiseks sellist liiki kuritegevuse vastu.

Vaid vähesed liikmesriigid olid kehtestanud üldise riikliku keskkonnastrateegia, milles määratakse kindlaks keskse tasandi riiklik poliitika, ning selle vastuvõtmist tuleks pidada näiteks parimast tavast, mida teised liikmesriigid peavad järgima.

Seepärast rõhutasid eksperdid paljudes hindamisaruannetes, et seda liiki kuritegevusega võitlemisele oleks vaja anda senisest suurem prioriteet.

Osas liikmesriikides on strateegilised elemendid sätestatud üldisemas raamistikus, milles käsitletakse ka keskkonnakuritegevusega seotud küsimusi, või on need sätestatud erinevates kitsamates dokumentides, nagu tegevuskavad, riiklikud programmid või projektid, milles on kindlaks määratud riigi tasandi eesmärgid ja asjaomaste riiklike ametiasutuste ülesanded. Need dokumendid võivad mängida keskkonnakuritegudega võitlemisel teatavat strateegilist rolli, kuid mõnel juhul nähakse neis ette üksnes keskkonna- ning mitte õiguskaitseasutuste meetmed.

ELi jäätmealaste õigusaktide alusel on liikmesriigid vastu võtnud veel muid dokumente, nagu riiklik jäätmekava, mis on jäätmedirektiivi 2008/98/EÜ artikli 28 kohaselt kehtestatud õiguslik nõue ja sisaldab mitmeid meetmeid, mis on seotud jäätmekuritegudega võitlemisega, või riiklik keskkonnakontrollikava, mis on määruse (EÜ) nr 1013/2006 (jäätmesaadetiste määrus, mida on muudetud määrusega (EL) nr 660/2014) artikli 50 kohane õiguslik nõue ja millega reguleeritakse piiriüleste jäätmesaadetiste inspekteerimist ja kontrolli.

Isegi kui neis dokumentides määratakse kindlaks teatavad aspektid seoses jäätmesaire ja jäätmesaadetiste kontrolli vastavusega konkreetsetele eesmärkidele ning nende saavutamiseks vajalikele meetmetele, samuti pädevate asutuste vastavad ülesanded, kajastavad need valdkonnapõhiseid poliitikasuundi ning ei kujuta endast üldist keskkonnakuritegudega võitlemise riiklikku strateegiat.

Vähestes liikmesriikides on lisaks keskkonnakuritegevuse alasele strateegilisele lähenemisele loodud organid või üksused, kellel on riikliku keskkonnastrateegia rakendamise kooskõlastamise funktsioon ning kes tagavad selle kuriteovormiga võitlemise riikliku poliitika üldise sidususe. Seda võib pidada heaks tavaks, millest teised liikmesriigid võiksid eeskuju võtta.

Üldiselt võib strateegilise lähenemise puudumisel tekkida oht, et selle kuriteovormiga ei võidelda ühtselt. t. See oht on veelgi ilmsem liikmesriikides, kus keskkonnaalane pädevus on väga killustunud, ning seda olulisem on sellistes riikides kõiki asutusi poliitilisel tasandil kaasava strateegilise lähenemise olemasolu.

Hindamise raames on seetõttu korduvalt rõhutatud vajadust strateegilise suunitlusega üldise lähenemise järele, milles käsitletakse keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude ennetamist ja tõkestamist, sealhulgas seire- ja õiguskaitsetoiminguid.

Sel eesmärgil märgiti, et ennetustööd või juhtimist käsitlevad dokumendid ja kavad peaksid tuginema riiklikule strateegiale, milles sätestatakse asjaomase valdkonna jaoks keskkonnakuritegude üldisest riiklikust analüüsist lähtuvad riiklikud poliitilise ja haldustasandi prioriteedid, et luua ühtne raamistik selle kuritegeliku nähtuse kõigi vormide vastu võitlemiseks.

Kooskõlastatud riiklik strateegia võimaldaks võtta kasutusele ka ametlikuma riikliku strateegilise tasandi poliitika ja koostöö raamistiku ning täiustada selle abil keskkonnakuritegude ennetamist, avastamist ja nende vastu võitlemist riigi tasandil ja kogu ELis.

Strateegiline lähenemine aitaks ka määrata kindlaks sellealased riiklikud teadus-, uurimis- ja süüdistuste esitamise prioriteedid ning kõigi asjaomaste osalejate vastava rolli ja ülesanded, samuti tagada, et nad kõik spetsialiseeruvad, käivad koolitustel ning teevad tõhusalt koostööd. See aitaks keskkonnaalaste õigusaktide tõhusama jõustamise kaudu kaasa asjakohastes õigusaktides sätestatud nõuete rikkumise ja täitmata jätmise käsitlemisele.

Hindamise ajal ei olnud üheski hinnatavas liikmesriigis nähtud ette eraldi eelarvet keskkonnakuritegude ennetamiseks või nende vastu võitlemiseks. Siiski näib, et sellel ei ole negatiivset mõju, sest liikmesriikidel on oma sellealaste kohustuste täitmiseks võimalik kasutada üldist õiguskaitseeelarvet või ELi rahalisi vahendeid.

SOOVITUSED

- *Liikmesriike, kes ei ole seda veel teinud, innustatakse võtma võimalikult kiiresti vastu riiklik keskkonnakuritegudega võitlemise strateegia ning kaaluma nimetatud strateegia rakendamise tegevuskava vastuvõtmist, et suurendada nimetatud valdkonna meetmete üldist sidusust ja järjepidevust.*
- *Strateegias tuleks välja tuua selle kuritegevusvaldkonna riikliku poliitika eesmärgid ja prioriteetid, määrata selgelt kindlaks kõigi selliste kuritegude vastases võitluses osalevate pädevate asutuste ülesanded ja kohustused, nende asutuste koostöövormid, vajalikud vahendid ning menetlused ja mehhanismid saavutatud tulemuste korrapäraseks kontrollimiseks.*
- *Liikmesriikidel soovitatakse ühtlasi anda asjaomase strateegia rakendamise kooskõlastamise funktsioon ühele ainsale organile/üksusele või koostööstruktuurile ning tagada strateegia riskianalüüsipõhine korrapärane ajakohastamine ja läbivaatamine, et võtta arvesse keskkonnakuritegevuse vastavaid arenguid ja suundumusi ning seotud ohte.*

IV – STATISTIKA

PEAMISED TÄHELEPANEKUD JA JÄRELDUSED

Üks peamisi kitsaskohti, mis kaheksanda vastastikuse hindamise käigus enamikus liikmesriikides tuvastati, on seotud haldus-, õiguskaitse- ja kohtuorganite kogutava täieliku, usaldusväärse ja ajakohastatud keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevusstatistikaga, mis hõlmab keskkonnaõiguse rikkumise juhtumite kontrolli, uurimist ja järeelmeetmeid.

Vastastikuse hindamise raames liikmesriikide esitatud statistika oli paljudel juhtudel puudulik ning kohati ei olnud loetletud kõiki jäätmeuritegude liike; samuti ei olnud see piisavalt üksikasjalik, kuna sageli olid jäetud keskkonnakuritegude liigid eristamata ning seetõttu ei ilmnunud statistikast, kui suure osa keskkonnakuritegudest moodustavad jäätmeuriteod või milline on rikkujate arv. Mõnes liikmesriigis on olemas süsteemid, kus kõik asjaomased organid küll koguvad keskkonnastatistikat, kuid andmeid ei töödelda keskselt; teistel juhtudel ei koosta kõik keskkonnakuritegudega võitlemisega seotud asutused vastavat statistikat.

Lisaks ei hõlma esitatud statistika sageli kõiki haldus- ja kohtumenetluse etappe, mistõttu ei ole võimalik teha järeltõlget konkreetsete kohtuasjade ja menetluste edenemise ja tulemuste kohta.

Isegi kui statistika kajastab süüdistuste arvu, ei anna see teatavatel juhtudel mingit teavet lõpetatud uurimiste arvu või süüdimõistmiste arvu kohta, mistõttu ei ole võimalik võrrelda uuritud juhtumite arvu süüdistuse saanud isikute arvu ja süüdi mõistetud isikute arvuga.

Tuleb rõhutada, et terviklik statistika peaks hõlmama ükskõik millises menetluse etapis (halduskontroll, kriminaaluurimine, süüdistuse esitamine, kohtuprotsess) olevaid kõiki keskkonnarikkumisi, olgu tegemist kuriteo või pisirikumisega.

Muu hulgas võiks selline statistika sisaldada kuriteo liiki ja konkreetset uurimismeedet, kuriteoteadete arvu, läbiviidud uurimiste arvu ning teatavat liiki keskkonnakuritegude uurimata jätmise otsuste arvu, esitatud süüdistuste ja süüdimõistmiste arvu, määratud karistuste, haldusrikkumiste ja trahvide arvu, ohvrite ja ohvrite kaebuste arvu, piiriüleste juhtumite arvu, vastastikuse õigusabi / Euroopa uurimismääruse taotluste tulemust ja menetluse kestust.

Üheski liikmesriigis ei ole kesket asutust, kes tegeleks statistika kesktasandil haldamise ja kooskõlastamisega, ning enamikus liikmesriikides ei koguta keskselt jäätmekuritegevusstatistikat. Selline statistika on küll olemas, kuid riigi ametiasutused säilitavad seda igaüks eraldi omaenda süsteemist lähtudes ning ei vaheta seda omavahel ega kasuta seda tehtud töö kvantifitseerimiseks või põhjalikuks analüüsiks. Lisaks on statistilised süsteemid üksteisest sõltumatud ja sageli ametiasutuste lõikes väga erinevad, tuginedes erinevatele kriteeriumidele ja/või kasutades erinevaid andmebaase.

Mõnes liikmesriigis on olemas hästi välja arendatud infohaldus- ja andmekogumisvahendid, milles registreeritakse ja esitatakse kogu asjaomane keskkonnavalne teave, mis on kättesaadav kõigile keskkonnakuritegude ennetamises ja tõkestamises osalevatele asutustele ja piiratud määral ka üldsusele. Hindamismeeskonnad pidasid seda heaks tavaks. Siiski on isegi nimetatud juhtudel eri institutsioonidel oma andmekogumissüsteemid, mis ei ole koostalitlusvõimelised; seega on olemasolevate süsteemide institutsioonidevahelise sidumise ning teabe institutsioonidevahelise võrdlemise ja analüüsimise valdkonnas veel arenguruumi.

Vaid vähestes liikmesriikides on käimas algatused või kavad seoses võimaliku ühiste platvormide loomisega, et eri asutuste keskkonnakuritegevusstatistika koondada või kehtestada sellise teabe esitamise nõue ühele riigi ametiasutusele.

Paljud eraldi statistilised allikad ning keskkonnakuritegude keskse andmebaasi või vähemalt omavahel seotud ja integreeritud statistika puudumine tähendab, et selles valdkonnas ei ole üldised koondandmed teatatud kuritegudest kättesaadavad ning puudub tervikandmete analüüs.

Seetõttu ei ole piisavalt teavet kogu haldusasutustes, politseis, prokuratuurides ja kohtutes käsitletud juhtumite voo kohta ning keskkonnakuritegevust ei saa jälgida üheainsa statistilise süsteemi abil, mis annaks sellest ülevaatliku pildi.

Ühtse statistika puudumine ähvardab kahjustada üldhinnangut keskkonnakuritegudega võitlemises osalevate kõigi asjaosaliste tehtud tööle ning võib ühtlasi raskendada valitsuste otsustusprotsesse kõnealusel valdkonnas.

Tsentraliseeritud ja integreeritud lähenemine keskkonnaalaste statistiliste andmete kogumisele terviklikul, süstemaatilisel ja usaldusväärsel viisil, võimaluse korral koos keskse andmebaasi ja/või asjaomaste andmete haldamise eest vastutava keskse asutuse loomisega, on seetõttu väga oluline, et hõlbustada teabele juurdepääsu, ning võimaldaks eri institutsioonide kogutud andmeid võrrelda ja analüüsida.

Ühest küljest võimaldaks see kõnealuse valdkonna uusi kasvavaid suundumusi ja arenguid üksikasjalikult analüüsida ja saada ülevaate nende ulatusest ning tänu sellele saada realistliku üldpildi sellest järjest levinumast kuritegelikust nähtusest.

Teisest küljest lihtsustaks see jälitusteabe jagamist ning riskihindamist ja -analüüsi, samuti riiklike õigus- ja jõustamissüsteemide tõhususe hindamist keskkonna valdkonnas, et saaks vastu võtta või vajaduse korral kohandada asjakohaseid ennetavaid ja järelmeetmeid selle valdkonna kuritegevuse vastu võitlemiseks.

SOOVITUSED

- *Liikmesriike innustatakse kujundama välja tsentraliseeritud ja integreeritud lähenemist keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegusid käsitlevate süsteemsete, usaldusväärsete ja ajakohaste statistiliste andmete kogumisele kõigi pädevate asutuste poolt, et võimaldada asjakohase teabe järjepidevat ja sidusat võrdlemist ja analüüsimist asutuste vahel⁸.*
- *Eespool nimetatud statistika peaks hõlmama kõiki teatatud keskkonnarikkumisi ja kõiki nendega seotud kriminaal- ja haldusmenetluste etappe, kusjuures eraldi peaks olema välja toodud andmed jäätmekuritegude kohta, ning andmeklastreid ja metaandmete analüüsi ning see statistika tuleks teha kättesaadavaks kõigile asjaomastele sidusrühmadele.*
- *Liikmesriigid peaksid kasutama keskkonnakuritegude kohta kättesaadavat statistikat terviklike keskkonnavalaste riski- ja strateegiliste hindamiste tegemiseks, et hinnata oma süsteemide tõhusust ja neid vajaduse korral kohandada, et selle kuriteoliigi vastu tõhusamalt võidelda.*

⁸ Paljud liikmesriigid on väljendanud seoses selle soovitusega muret, tuues muu hulgas välja asjaolu, et selle täitmine nõuaks märkimisväärseid ressursse või et statistika ühendamise võib olla keeruline.

- *Liikmesriikidel soovitatakse täiustada pädevate asutuste vahelisi keskkonnakuritegevuse alase teabe kanaleid, kaaludes võimalust luua keskne andmebaas või tagades olemasolevate andmebaaside omavahelise ühendamise ja koostalitlusvõime, samuti asjakohaste andmete haldamise eest vastutava keskasutuse loomise.*

V- ENNETAMINE

PEAMISED TÄHELEPANEKUD JA JÄRELDUSED

Parim viis keskkonnarikkumisi ära hoida on tugevdada kõnealuses valdkonnas ennetusmeetmeid. Tõhus ennetustöö on aga keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegevusega võitlemise keerukas ja mitut asutust hõlmav komponent.

Üldiselt ennetatakse neid kuriteoliike reguleerimissüsteemi ja pideva järelevalve abil: üldine ennetusfunktsioon on selles valdkonnas tagatud õigusaktide ja karistuste rakendamisega, korrapärase etteteatatud ja etteteatamata kohapealse kontrolliga, samuti lubade ja litsentside andmist reguleerivate nõuetega.

Eeskätt rajatiste käitamise või jäätmete kogumise või vedamise lubadega ning jäätmevoogude deklareerimise ja muu keskkonnateabe andmisega seotud kohustustega kehtestatakse selged tegutsemistingimused, mille eesmärk on kaitsta keskkonda ja vähendada pettuseohtu.

Lisaks aitavad keskkonnakuritegevust ennetada liikmesriikide õigusaktid, millega võetakse üle 21. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/35/EÜ keskkonnastutusest keskkonnakahjustuste ärahoidmise ja parandamise kohta, ning eriti selle aluseks olev „saastaja maksab“ põhimõte.

Riigi tasandi jäätmealased õigus- ja haldusnormid, mis sisaldavad järelevalvenõudeid jäätmete nõuetekohaseks ja ohutuks kõrvaldamiseks, võivad samuti keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse ennetamisele kaudselt kaasa aidata.

See-eest on liikmesriikide lähenemisviisid keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse ennetamise suhtes väga erinevad. Mõnes liikmesriigis valitseb eeldus, et kõnealuses uritegevusvaldkonnas hoiatava ja ennetava rolli täitmiseks piisab kriminaal- ja haldusõigusega ette nähtud põhimõtetest ja sätetest ning seonduvatest keskkonnaalaste rikkumiste eest määratavatest karistustest koos keskkonnalubade ja -järelevalve süsteemiga, mida peetakse ka keskkonnakuritegevuse vältimise mehhanismiks. Seetõttu ei ole nendes liikmesriikides spetsiaalseid riiklikke programme või projekte, õigusakte ega üldsuse teadlikkuse suurendamise algatusi, mille eesmärk oleks konkreetselt keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse ennetamine, või on need ebapiisavad.

Mõned liikmesriigid kasutavad direktiivis 2008/98/EÜ kehtestatud õiguslikust nõudest tulenevaid riiklikke jäätmekavasid ja jäätmetekke vältimise programme, et näha kodanikele või keskkonnavaldkonna ettevõtjatele ette ennetusmeetmed.

Nende programmide peamine eesmärk on siiski esitada kooskõlastatud riiklik lähenemine jäätmetekkele ja jäätmetekke vältimisele, ilma et keskendutaks konkreetselt keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevusele. Hindamise raames rõhutati sellega seoses, et oleks kasulik, kui selliseid kavasid toetataks seire- ja õiguskaitsetoimingute kavaga, mis on suunatud ennetus- ja ohjamismeetmete eirajatele.

Osa liikmesriike on keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse ennetamise valdkonnas aktiivsemad ning võtavad juba selles vallas meetmeid, tehes selliseid algatusi nagu ennetusprogrammid, teabe-, haridus- ja teadlikkuskampaaniad, mis on mõeldud koolidele, kohalikele kogukondadele, kindlatele sihtrühmadele ja erasektorile, eriti jäätmekäitlejatele.

Tuleb siiski rõhutada, et kirjeldatud ennetustöö toimub kõige sagedamini laiemas keskkonnakaitse ja -hariduse kontekstis. Ehkki sellise tegevuse positiivne mõju on ilmne, sest seeläbi soodustatakse seaduskuulekust ja keskkonnakaitset, tuleks samas rõhutada, et see ei ole suunatud konkreetselt keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse ennetamisele.

Lisaks on avaliku sektori asutuste, olgu nendeks keskkonna- või õiguskaitseasutused, aktiivsus selles valdkonnas ELis erinev. Mõnes liikmesriigis korraldatud ja ühiskonna eri sektoritele suunatud laialdast ennetustööd peeti parima tava näiteks; osa liikmesriike on läinud veelgi kaugemale ja näinud oma seadusandluses ette spetsiaalsed normid sellise kuritegevuse vastu võitlemiseks, näiteks keelanud sularahamaksud jäätmeuritegevuses või loonud jäätmetekitajate või jäätmekäitlejate kohustusliku registri. Teistes liikmesriikides on sellise tegevuse ja meetmete edendamisel veel arenguruumi.

Ka on erasektori kaasatus jäätmeuritegevuse ennetamisse erinev – mõnes liikmesriigis ei ole sellist koostööd juurutatud või see on ebapiisav, samas kui teistes osaleb erasektor kõnealusel valdkonnas aktiivselt, muu hulgas teadlikkuse suurendamise meetmete või teatavate koostöövormide kaudu, ehkki sageli on veel arenguruumi.

Samuti on liikmesriigiti erinev kodanike keskkonnateadlikkus. Osas liikmesriikides, ennekõike sellistes, kus on olemas keskkonnakaitsetraditsioon, annavad kodanikud tavaliselt oma keskkonnakuriteokahtlusest teada. Selleks et julgustada neid seda tegema, kasutavad mõned liikmesriigid vihjeliine, nutitelefone rakendusi või pädeva asutuse veebilehe teateakent, kus on lubatud jääda anonüümseks, et inimesed teataksid rikkumiskahtlustest julgemalt.

Ka valitsusvälistel organisatsioonidel võib olla oluline roll keskkonna- sealhulgas jäätmeuritegevuse ennetamises, muu hulgas õiguskaitseasutustele teabe ja andmete esitamise näol, kuigi ka siin on olukord liikmesriigiti erinev. Mõnes liikmesriigis teevad avaliku sektori asutused valitsusväliste organisatsioonidega koostööd ja/või toetavad ja/või rahastavad nende tegevust kõnealuses valdkonnas, samas kui teistes liikmesriikides selline koostöö ja/või tugi puudub või on ebapiisav.

Hindamise raames rõhutati, et jäätmeuritegevusega seotud teadlikkuskampaaniate korraldamine võib aidata edendada seaduskuulekat käitumist, reguleeritud käitlejate nõuetelevastavust ja/või üldsuse rikkumiskahtlustest teatamist; see võib aidata tõhustada jäätmeuritegevuse ennetamist.

Samuti näib kasulik korraldada teadlikkuskampaaniaid, et tegeleda teatavate riskirühmade, riskikäitumiste ja suure riskiga jäätmevoogudega, kusjuures eriti oluline on siin panna rõhku laste harimisele.

Lisaks rõhutati, et keskkonnarikkumistest põhjustatud kahju ja edukate juhtumite kohta teabe avaldamine võiks olla üks viis, kuidas suurendada usaldust avaliku sektori asutuste vastu ja julgustada kodanikke olema rikkumistest teatamisel aktiivsemad, sest üldsus saab teada, et ametiasutused reageerivad kaebustele asjakohaselt.

SOOVITUSED

- *Liikmesriike innustatakse pidama keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegevuse küsimust prioriteetseks ning sel eesmärgil kasutama või edasi arendama mitmesuguseid nii üldsusele kui erasektorile suunatud tegevusi ja programme.*
- *Eelkõige innustatakse liikmesriike korrapäraselt läbi viima avalikke teabe-, haridus- ja teadlikkuskampaaniad, mille eesmärk on keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude ennetamine, pöörates muu hulgas tähelepanu konkreetsetele riskirühmadele (eelkõige lastele), riskikäitumistele ja suure riskiga jäätmevoogudele.*
- *Liikmesriike kutsutakse ka üles kaaluma spetsiaalsete teavituspunktide loomist keskkonnakuriteadete esitamiseks, et julgustada kodanikke andma rikkumiskahtlustest pädevatele asutustele teada.*
- *Liikmesriike innustatakse edendama keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude ennetamise alast koostööd erasektoriga, sealhulgas valitsusväliste organisatsioonidega.*

VI – STRUKTUURID – KOHTUSÜSTEEM

PEAMISED TÄHELEPANEKUD JA JÄRELDUSED

Kohtute struktuur ja töökorraldus on liikmesriigiti erinev, seda ka seoses sellega, millised organid on pädevad keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegude menetlemiseks.

Keskkonnaõiguse eripära ja keskkonna valdkonnas nõuetele mittevastavuse tuvastamise keerukuse tõttu sõltub keskkonnakuritegude edukas uurimine, süüdistuse esitamine ja süüdimõistmine suurel määral sellest, kui oskuslikud ja kogenud on uurimise ja kohtuliku menetlemise eest vastutavad asutused. Seega on äärmiselt oluline, et kohtunikkonnal oleks eriteadmised ja hea arusaamine valdkonnast.

Vastastikuse hindamise tulemustest nähtub aga, et keskkonnakuritegude valdkonnas ei ole kohtunikkonna spetsialiseeritus ja eriteadmised sageli rahuldavad. Märkimisväärses hulgas liikmesriikides ei ole olemas keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegudele spetsialiseerunud ametlikke eristruktuure või -prokuröre ning neid kuritegusid menetletakse kõige sagedamini peaprokuratuuris. Mõnes liikmesriigis tegelevad keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegudega aga prokuratuuri juurde kuuluvad eriprokurörid või eritalitused.

Mõnes liikmesriigis vastutavad selliste kuritegude menetlemise eest üldjuhul *de facto* riigiprokuratuur ja kohtunikud, kes on saanud koolituse või omandanud eriteadmised vaid tänu igapäevasele tööle ja isiklikule pühendumusele. Need teadmised on aga paljudel juhtudel keskkonna-, sealhulgas jäätmekuriteoasjade väikese arvu tõttu üsna piiratud, mistõttu ei ole tagatud järjepidevus ja seda ei saa pidada asjakohaseks pikaajaliseks lahenduseks.

Mõnes liikmesriigis on olemas keskkonnakuritegudele spetsialiseerunud prokuröride võrgustikud, mida võib pidada heaks tavaks, sest need võimaldavad vahetada teadmisi ja kogemusi ning lihtsustavad parimate tavade levitamist spetsialistide//praktikute vahel, aidates seeläbi suurendada kohtunikkonna teadlikkust keskkonnakuritegudega seotud küsimustest.

Hindamise raames rõhutati seetõttu, et keskkonnakuritegudele spetsialiseerunud prokuröride olemasolu on eduka uurimise ja kohtumenetluse jaoks väga oluline, võttes arvesse, et nendepoolne asjaolude hindamine kohtuasja alguses võib olla otsustava tähtsusega. Samuti peavad nad teadma, kuidas kohtuasi üles ehitada, sest nad peavad juhendama politseid ja koordineerima teiste asutuste tegevust eeluurimise ajal ning pidama järelevalvet tõendite kogumise üle.

Spetsialiseerunud kohtunike puudus on veelgi suurem. Praktiliselt mitte ühegi liikmesriigi kriminaalkohtutes ei ole keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude uurimise ja lahendamise eest vastutavaid erikolleegiume / kohtunikke. Asjaomasel valdkonnas on kogemusi võimalik omandada ainult selliste riikide kohtunikel, mille kohtud tegelevad märkimisväärse hulga keskkonnakuritegudega. Paljude liikmesriikide kohtud ei ole aga alati suutelised laiaulatuslikke keskkonna- ja jäätmealaseid kriminaalasju menetlema kohtunike puuduliku spetsialiseerituse ja personalipuuduse tõttu.

Kui kõige olulisemate keskkonnakuriteojuhtumite eest vastutavatel kohtunikel puuduvad eriteadmised keskkonnakuritegudest, siis on tõenäoline, et nad alahindavad tõendite võimalikku keerukust ja vastavateks kohtuistungiteks võrreldes tavakuritegudega vajaminevat aega.

Siiski ei välista see võimalust, et prokurörid ja kohtunikud on omandanud faktilisi eriteadmisi keskkonnakuritegude, sealhulgas jäätmekuritegude käsitlemisel.

Kriminaalkohtunike suuremat spetsialiseerumist seoses keskkonnakuritegudega üldiselt ja eelkõige jäätmekuritegudega peetakse vajalikuks, sest see suurendaks riiklike süsteemide võimet tulla toime keskkonnakuritegude menetlemisega. Samuti tuletatakse meelde, et nõukogu 8. detsembri 2016. aasta järeldustes keskkonnakuritegevuse vastase võitluse kohta rõhutatakse vajadust keskkonnakuritegudele spetsialiseerunud kohtunike järele.

See on saavutatav mitmesuguste meetmetega, näiteks pakkudes rohkem koolitust keskkonnakuritegude valdkonnas, luues eristruktuure ja võimaldades kohtunikel osaleda rahvusvahelistel foorumitel.

SOOVITUSED

- *Liikmesriigid peaksid võtma asjakohaseid meetmeid, et tagada oma prokuröride ja kohtunike spetsialiseeritus või seda suurendada, et keskkonnakuritegude menetlemine ja nende eest karistuste määramine oleks tõhus.*
- *Selleks peaksid nad kaaluma eristruktuuride/-üksuste loomist ja/või nimetama ametisse spetsialiseerunud prokurörid ja kohtunikud, kes tunnevad hästi kõnealust keerulist kuritegevusvaldkonda ja omavad vastavaid teadmisi, ning pakkuma neile pidevat keskkonnas, sealhulgas jäätmeseaduste ja seotud kuritegevuse alast erikoolitust.*
- *Liikmesriigid peaksid seda laadi kuritegevuse vastase võitluse tõhustamise meetmena kaaluma keskkonnakuritegudele spetsialiseerunud prokuröride ja kohtunike võrgustike loomist riigi tasandil, et neil oleks lihtsam vahetada kogemusi ja üksteist abistada.*

VII – STRUKTUURID – ÕIGUSKAITSEASUTUSED

PEAMISED TÄHELEPANEKUD JA JÄRELDUSED

Selle keerulise ja rafineeritud kuritegevusliigi vastase võitluse tõhususe tagamisel on keskel kohal keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude uurimisega tegelevate õiguskaitseasutuste tõhus töökorraldus, rahvusvaheline integratsioon ja ametialane pädevus, sealhulgas head teadmised ja spetsialiseerumine, ning tõhusad uurimised.

Liikmesriikide politseiasutustel on nende kuriteoliikide uurimisel oluline roll, välja arvatud mõnes üksikus liikmesriigis, kus politsei ei tundu olevat piisavalt aktiivne ja/või tegeleb jäätmekuritegude uurimisega üksnes juhul, kui keskkonnaasutused seda taotlevad või toetavad.

Õiguskaitseasutuste struktuur ja töökorraldus on liikmesriigiti väga erinev, seda nii keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude menetlemiseks pädevate asutuste kui ka keskkonnaküsimustele spetsialiseerumise taseme osas.

Õiguskaitseasutuste head teadmised ja spetsialiseerumine on (samal põhjusel, nagu rõhutati kohtusüsteemi osas) samuti väga tähtsad, et tõhusalt võidelda selle keerulise ja rafineeritud kuritegevusliigi vastu. Üldiselt näitas hindamine, et õiguskaitseasutuste spetsialiseerumise tase on kõrgem kui kohtusüsteemis.

Mõned liikmesriigid on asutanud õiguskaitseasutustes keskkonnakuritegudele spetsialiseerunud kesktalitused, mis mõnel juhul toetavad kohalikke omavalitsusi või koordineerivad kogu riigis keskkonnakuritegude uurimist ning sünergiaid erinevate väga spetsialiseerunud sekkumistasandite vahel. See hõlbustab ka suhtlust politsei ja prokuröride vahel. Mõnes liikmesriigis on samuti kohalikul ja/või piirkondlikul tasandil detsentraliseeritud spetsialiseerunud üksused, mis viivad konkreetselt läbi keskkonnakuritegude uurimisi.

Selliste spetsiaalsete juurdlustalituste/-üksuste ning politseiuurijate ja -rühmade olemasolu keskkonnakuritegude käsitlemisel on peetud heaks tavaks. Teistes liikmesriikides ei ole selliseid spetsialiseerunud politseitalitusi/-üksusi, ja/või puudub riiklikus politseis keskkonnakuritegudele spetsialiseerumine või on olemas vaid osaline spetsialiseerumine, mille puhul spetsialiseerunud personal tegeleb keskkonnakuritegudega muude kohustuste hulgas või ainult kesk- ja mitte kohalikul tasandil.

Hindamise raames rõhutati, et spetsialiseeritud pädevate üksuste loomine politseijõududes võiks suurendada suutlikkust uurida jäätmekuritegusid, eelkõige nendega seotud rasket organiseeritud kuritegevust, tulemuslikumalt. Selle punkti tähtsust rõhutatakse ka nõukogu 8. detsembri 2016. aasta järeldustes keskkonnakuritegevuse vastase võitluse kohta.

Mõnes liikmesriigis kuuluvad keskkonnakuritegudele spetsialiseerunud kesktalitused riiklikus politseis majandus- ja finantskuritegude osakondadesse, mis hõlmavad ka finantskuritegude vastase võitluse eest vastutavaid talitusi, või on keskkonnakuritegude uurimine tehtud ülesandeks politsei majanduskuritegude talitustele.

Kuna keskkonnakuriteod on peamiselt ajendatud rahalisest kasust, siis organisatsioonilisest seisukohast on sellised struktuurid ja korralduslikud meetmed sobivad keskkonnakuritegude uurimise finantsaspektide nõuetekohaseks käsitlemiseks ja neid lähenemisviise võib pidada parimaks tavaks.

Mõnes liikmesriigis ei ole politseis piisaval hulgal töötajaid, kes tegeleksid keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegudega, ning see takistab politseil nende sageli varjatud kuriteoliikidega ennetavalt tegeleda.

Ka tolliasutused osalevad keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegevuse vastases võitluses, eeskätt seoses piiriüleste jäätmesaadetistega, täites oma ülesannet kontrollida kaupade piiriülest liikumist. Üldiselt tundub, et enamikus liikmesriikides on toll hästi toimiv ja hästi korraldatud ning tuleb nende ülesannete ja riskianalüüsiga rahuldavalt toime; mõnel juhul näib aga, et tollil ei ole vajalikku oskusteavet ebaseaduslike jäätmesaadetiste ja konkreetsete jäätmealaste küsimustega tegelemiseks (sest tolli valdkond on peamiselt maksud) või et neil ei ole piisavalt inimressursse.

SOOVITUSED

- *Liikmesriike, kes ei ole seda veel teinud, innustatakse looma oma riiklikus politseis nii keskkui ka kohalikul tasandil võimalikult kiiresti spetsialiseerunud üksusi keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse uurimiseks, et võidelda tõhusamalt sellise kuritegevuse vastu.*
- *Liikmesriigid peaksid säilitama keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse uurimisega tegelevate õiguskaitseasutuste töötajate spetsialiseerumise ja/või seda vajaduse korral suurendama, et tagada asjakohane oskusteave selliste keeruliste kuriteoliikide käsitlemiseks.*
- *Liikmesriike innustatakse tagama oma õiguskaitseasutuste asjaomastele üksustele/talitustele piisavad inimressursid või neid ressursse edasi arendama, et suurendada nende kontrolli- ja jõustamissuutlikkust võitluses keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse vastu.*

VIII – STRUKTUURID – MUUD ASUTUSED

PEAMISED TÄHELEPANEKUD JA JÄRELDUSED

Enamikus liikmesriikides on keskkonnaalane halduskorraldus üldiselt hästi välja kujunenud ning keskkonnaasutused on tavaliselt peamised osalejad keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegude ja -rikkumiste vastu võitlemisel, kuna neil on üldiselt hea teadmiste ja oskusteabe tase ning nad on sageli esimesed, kes avastavad nõuete rikkumise selles valdkonnas.

Ministeerium, mis vastutab muu hulgas keskkonna eest, on selles valdkonnas riigi keskne haldusasutus. Enamikus liikmesriikides on keskkonnaalane inspekteerimine ja kontroll ning haldusrikkumiste korral halduskaristuste määramine tehtud ülesandeks tavaliselt teistele valitsustasandi haldusasutustele, näiteks keskkonnainspeksioonidele ja/või eriasutustele. Need asutused on siiski erinevalt kavandatud ja nendele antud volitused ja/või nendes töötavate ametnike arv on liikmesriigiti väga erinev.

Enamikus liikmesriikides on ka kohalikel haldusasutustel aktiivne roll keskkonnakuritegude ennetamises ja keskkonnaalaste õigusaktide jõustamises ning neil on üldiselt ka õigus määrata karistusi nende pädevusse kuuluvate keskkonnaalaste rikkumiste eest.

Enamikus liikmesriikides on keskkonnaalaste haldusasutuste spetsialiseerumisaste ja keskkonnaküsimuste tundmine üldiselt rahuldav või piisav, kuigi erineval määral.

Ühes liikmesriigis on olemas spetsialiseerunud üksus, kuhu kuuluvad lisaks prokuröridele ka politsei ja tehnilised eksperdid kogu territooriumi katvas võrgustikus, et abistada kõiki keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse vastases võitluses osalejaid; seda võib pidada parimaks tavaks.

Mõnes üksikus liikmesriigis võib olla veel arenguruumi haldussektori spetsialiseerumise parandamiseks selles kuritegevusvaldkonnas, et asjaomastel praktikutel oleksid vajalikud oskused tõhusamate kontrollide tegemiseks.

Peale selle, kuna keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegude uurimine on keeruline ülesanne nii õiguslikust/menetluslikust seisukohast kui ka selle faktiliste/teaduslike aspektide tõttu, on konkreetne tehniline pädevus keskkonnaalaste õigusaktide jõustamisel väga oluline.

Nagu on märkinud pädevad riiklikud asutused, ei ole aga mõnes liikmesriigis piisavalt kvalifitseeritud ja sõltumatut oskusteavet. Mõnes liikmesriigis võib pidada heaks tavaks, et on loodud spetsialiseeritud asutused või ametid, mis annavad jõustamisasutustele sellealast oskusteavet.

Mõned liikmesriigid on otsustanud anda haldusorganitele politseiuurijate volitustega võrreldavad kriminaalõiguslikud volitused keskkonnakuritegude avastamiseks ja uurimiseks. Nad saavad teha kontrole, kasutada jõudu, siseneda rajatistesse ning võtta proove. Selline lahendus võimaldab uurimise eest vastutavates üksustes kõrgetasemelist spetsialiseerumist, vältides nii lünki haldusasutuste ja õiguskaitseasutuste vahelises koostöös ning lihtsustades teabe edastamist uurimistalitustes.

Teistes liikmesriikides on haldusinspektoritel üksnes haldusvõim ja neil ei ole kriminaalõiguse jõustamise volitusi. Keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegusid hõlmavatel juhtudel peavad nad seetõttu toetuma politseile, piiripolitseile või tollile.

Hindamisel toodi esile mõned tagajärjed, mille puhul see, et keskkonnaasutustele ei ole antud uurimisvolitusi, takistab uurimiste tõhusat läbiviimist keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegude tõkestamiseks.

Esiteks ei kasutata keskkonnaala haldustöötajate ametialaseid oskusi ja teadmisi parimal võimalikul viisil. Peale selle on sellise süsteemi puhul topeltkaristamise oht, kui keskkonnaasutused uurivad ka asjaomaste kuritegudega seotud kuritegusid (nt pettus ja maksudest kõrvalehoidumine) ning samu kuritegusid uurib ka politsei.

Seepärast soovitati anda haldusinspektoritele (piiratud) kriminaaluurimisvolitused, eelkõige liikmesriikides, kus peamised osalejad on keskkonnaasutused. Kui selline lahendus ei ole teatavates liikmesriikides võimalik, soovitatakse neil tagada uurimistes hea koostöö ühelt poolt õiguskaitseasutuste ja prokuröride ning teiselt poolt haldusasutuste vahel.

Enamikul juhtudel abistavad keskkonnainspektoreid täitetoimingutes seega politsei ja toll, kes on toetavas rollis: politsei peatab ja kontrollib teedel sõidukeid ja jõgedel aluseid ning tolliasutused jälgivad ja kontrollivad piiriüleseid jäätmesaadetisi, eelkõige kontrollides jäätmevoogusid piiriületuspunktides. Selles valdkonnas võib oma roll olla ka piiripolitsei ja rannikuvalve teenistustel. Mõnes liikmesriigis teostavad eespool nimetatud asutused selles valdkonnas ka omal algatusel uurimisi, sealhulgas ühiseid uurimisi.

Arvestades haldusasutuste tähtsust võitluses keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse vastu, peaksid selles valdkonnas rikkumistega tegelemiseks määratud inspektorite arv ja nende töötingimused olema piisavad selle tagamiseks, et nad pärast asjakohast koolitust ametist ei loobuks.

Mõnes liikmesriigis on keskkonnaasutuste pädevatel teenistustel aga praegu liiga vähe töötajaid ja piisavate üldiste inimressursside puudumine vähendab suutlikkust teostada kontrollitoiminguid kõige tõhusamal viisil.

Nendel juhtudel soovitasid hindajad suunata juhtimis- ja järelevalvetalitustesse rohkem töötajaid, et suurendada sekkumise võimalusi, eelkõige suurema kontrollide arvuga, mis omakorda võib aidata välja töötada keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude ennetamise meetmeid.

SOOVITUSED

- *Liikmesriigid peaksid säilitama ja/või vajaduse korral veelgi suurendama keskkonna-, sealhulgas jäätmealaste õigusrikkumiste käsitlemisega tegelevate haldusasutuste personali spetsialiseerumist ja oskusi, et tagada asjakohane oskusteave selles keerulises ja tehnilises valdkonnas.*
- *Liikmesriike kutsutakse üles tagama, et nende keskkonnaalastel haldusasutustel on piisav arv töötajaid kontrollitoimingute tõhusaks ja ennetavaks läbiviimiseks ning eelkõige, et tehakse piisaval arvul kontrolle keskkonnaalaste õigusaktide täitmise järelevalveks ja seotud õigusrikkumiste avastamiseks.*
- *Liikmesriike kutsutakse üles kaaluma võimalust anda kooskõlas oma siseriikliku õigusega keskkonnainspektoritele (piiratud) kriminaaluurimisvolitused, et suurendada nende suutlikkust avastada ja uurida keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegusid.*

IX – STRUKTUURID

KOOSTÖÖ JA KOORDINEERIMINE RIIGI TASANDIL

PEAMISED TÄHELEPANEKUD JA JÄRELDUSED

Kuna keskkonnakuritegevusel on valdkondadeülene olemus ja selle vastu võitlemises osaleb riigi tasandil mitmeid ametkondi, on selle tõhusaks ennetamiseks ja tõkestamiseks vaja valdkondadevahelist lähenemisviisi.

Riikliku keskkonnasüsteemi ja selles valdkonnas võetavate täitemeetmete heaks toimimiseks on seetõttu väga oluline tihe ja tõhus institutsioonidevaheline koordineerimine ja koostöö erinevate avaliku sektori osalejate vahel operatiivsel ja strateegilisel tasandil, aga ka keskvalitsuse ja kohalike/piirkondlike omavalitsuste vahel, et kooskõlastada algatusi ning tugevdada andmevahetust, tehnilist abi ja uurimismeetodeid.

Seda saaks paremini saavutada, määrates asutuse, mis koosneb ministeeriumide, valitsusasutuste ning muude keskkonnakuritegevuse vastu võitlemise ja keskkonnakaitse eest vastutavate sidusrühmade esindajatest. Koordineerimiskoosolekuid tuleks kokku kutsuda korrapäraselt ja vajaduse korral kaasata ka ajutisi osalejaid, sealhulgas ettevõtjaid ja valitsusväliseid organisatsioone.

Kuid ainult mõnes liikmesriigis on loodud sellised koordineerimist tagavad keskasutused või töörühmad või ministeeriumidevahelise koostöö vormid. Peale osutatud erandite ei ole enamikus liikmesriikides kesksel tasandil määratud ühtegi asutust, mis juhiks jõustamist ja haldamist keskkonna ja jäätmete valdkonnas, ning vastutus on sageli hajutatud eri osalejate vahel.

Hindamisel on sellega seoses esile toodud, et kuigi keskkonna- ja jäätmeuritegude vastasesse võitlusesse on oluline kaasata võimalikult palju ameteid, siis juhul kui puudub keskasutus, kes määraks kindlaks poliitika ja prioriteedid, on koostöö killustatud ning seetõttu võib olla keeruline tagada kooskõlastatud ja struktureeritud keskendumist sellele riiklikule kohustusele.

Sellest tulenevalt on rõhutatud, et asjaomaste asutuste, sealhulgas prokuröride ja kohtunike koostöökaks ja tegevuse koordineerimiseks on kasulik luua keskasutus või alaline platvorm või struktuur kesktasandil, et tagada kõigi keskkonnakuritegevuse vastases võitluses osalejate ühtsus ja parandada keskkonnavalaste õigusaktide jõustamissüsteemi tugevust.

Hindamiste tulemuste kohaselt on keskkonnakuritegevuse vastases võitluses osalevate asjaomaste sidusrühmade koostöö ja kooskõlastamise vormid, korraldus ja tase erinevates liikmesriikides erinevad.

Praegu puudub paljudes liikmesriikides õigusraamistik eri asutuste vaheliseks koostöökaks keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse juhtumite korral, ning sageli toimub institutsioonidevaheline koostöö ajutiselt ja mitteametlikult, isiklike kontaktide teel ilma asutuste vahelise ametliku kokkuleppeta.

Kuigi tavaliselt näib, et see ei tekita praktikas probleeme, ei ole inimestevahelistest suhetest ning sidusrühmade isikute omadustest ja heast tahtest sõltuv süsteem parim viis hästitoimiva koostöö tagamiseks, sest see võib teatavate ettenägematute asjaolude korral olla ebakindel. Lisaks võib see tõstatada oskusteabe edastamise küsimuse, sest teadmised kaovad sageli, kui töötajad lahkuvad ja puudub kord teabe üleandmiseks uutele töötajatele.

Teised liikmesriigid on töötanud välja arenenumad ja tõhusamad koostöövormid, mis määratleti riikide aruannetes hea tavana. Mõnes neist riikidest on kõigi asjaomaste asutuste vahel sõlmitud protokollid või vastastikuse mõistmise memorandumid, et selgitada iga asjaomase asutuse rolle/kohustusi ning hõlbustada koordineeritud tegutsemist operatiiv- ja strateegilisel tasandil.

Sammuks õiges suunas võib pidada ka juba mõnes liikmesriigis riigi tasandil loodud ametlikke võrgustikke, kuhu kuuluvad kõigi õiguskaitseasutuste esindajad.

Kuna keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevus on keerukas kuritegevusliik, milles on palju osalejaid, rõhutati vastastikuse hindamise kontekstis korduvalt, et ametlik ja struktureeritud institutsioonidevaheline raamistik aitaks tihendada paljude asutuste vahelist koostööd selles valdkonnas; see koostöö peaks hõlmama ka süstemaatilisema teabevahetuse rakendamist ja ühiste andmebaaside loomist.

Jõupingutuste struktuurne kooskõlastamine võiks kergesti ja peaaegu kuludeta tekitada sünergiat, millega suurendatakse riikliku süsteemi suutlikkust ennetada ja tõkestada keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevust.

Eelkõige jäätmesaadetiste osas tuletatakse samuti meelde, et määruse (EÜ) nr 1013/2006 (mida on muudetud määrusega (EL) nr 660/2014) artikli 50 kohaselt peaksid liikmesriigid kontrollikava rakendamise osana kehtestama kontrollides osalevate asutuste vahelise koostöö korra.

Väga oluline on ka sujuv koostöö haldusasutuste ja kohtute vahel ning eelkõige keskkonnarikkumistest teatamine prokuröridele, kes otsustavad, kas juhtumi asjaolud vastavad kriminaalvastutusele võtmise ja kriminaalkaristuse määramise kriteeriumidele.

SOOVITUSED

- *Liikmesriikidel soovitatakse luua ametlik ja struktureeritud institutsioonidevaheline raamistik strateegilise ja operatiivtasandi koostööks kõigi asjaomaste sidusrühmade vahel, kes osalevad keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse ennetamises ja sellevastases võitluses, tuginedes valdkondadevahelisele lähenemisviisile, milles võidakse kokku leppida protokollide või vastastikuse mõistmise memorandumite teel.*
- *Liikmesriigid peaksid kaaluma, kas määrata riiklikul tasandil kindlaks keskasutus/-üksus või platvorm, mis vastutab kõigi keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse vastases võitluses osalevate asutuste jõupingutuste koordineerimise eest, et saavutada sünergia ning viia valmisolek ja reageerimisvõime maksimumini.*
- *Liikmesriikidel soovitatakse tagada keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse vastases võitluses osalevate pädevate asutuste vaheline süstemaatiline teabevahetus ja kõnealuse kuritegevuse alaseid andmeid sisaldavate ühiste andmebaaside loomine.*

X – KOOLITUS

PEAMISED TÄHELEPANEKUD JA JÄRELDUSED

ELi ja liikmesriikide keskkonnaalased õigusaktid on küllaltki keerulised, tehnilised ja pidevas arengus ning seetõttu peavad haldusasutuste, õiguskaitseasutuste, prokuröride ja ka kohtunike teadmised olema heal tasemel.

Sellest tulenevalt on kõigi osalejate jaoks oluline väljakutse säilitada oma asjatundlikkus ja hoida end pidevalt kursis õiguslike ja menetluslike nõuetega, mis on seotud nende õigusaktide kohaldamise (nt ülekuulamine haldus- või kriminaalmenetluse eri etappides, tõendite vastuvõetavuse nõuetele vastav proovide võtmine) praktilise mõjuga, ning keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse iseärasustega.

Seoses jäätmete väärklassifitseerimisega ja/või valede kaubadeklaratsioonidega on samuti oluline, et oma majandus- või kutsetegevuses jäätmeid koguvad või vedavad jäätmekäitlejad oleksid nõuetekohaselt koolitatud, kuna nad on jäätmekäitluse süsteemis esimene kaitseliin.

Mõnes hindamisaruandes märgiti, et jäätmesaadetiste kontrolli valdkonnas pädevatele asutustele on vaja baaskoolitust, et võimaldada neil hõlpsamini tuvastada ebaseaduslikke jäätmesaadetisi ja pärast kahtlustäratava saadetise avastamist võrrelda seda dokumentides deklareeritud lastiga.

Selleks peaks kõnealuste osaliste erikoolitus hõlmama proovide võtmist, analüüsimist ja neile eksperdihinnangu andmist.

Seetõttu ning keskkonnarikkumiste ja -kuritegude avastamise ja uurimise erinõuete tõttu on äärmiselt oluline anda eespool nimetatud kõigi tasandite õigusala töötajatele alates nende karjääri algusest baaskoolitust ning korrapärast ja pidevat täienduskoolitust. See võib aidata suurendada nende oskusi ja teadmisi ning teadlikkust seda liiki kuritegevusest, et selliseid kuritegusid edukalt uurida ja nende eest süüdistusi esitada.

Teatavates liikmesriikides on tehtud märkimisväärsed jõupingutusi, eraldatud vahendeid ja inimesi, et pakkuda ulatuslikku erikoolitust keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegevuse valdkonnas, sellise kuritegevuse ennetamise ja selle vastu võitlemisega tegelevatele osalejatele, kellel on seda liiki kuritegevuse põhjustatud väljakutsetele vastavad kõrgetasemelised tehnilised ja õigusalsed teadmised.

Teistes liikmesriikides on veel arenguruumi, kuna mõnede pädevate asutuste töötajatele pakutavat koolitust on hinnatud ebasobivaks ja ebapiisavaks, kuna see ei ole korrapärane ja/või seda ei pakuta kogu karjääri jooksul või kuna see on küll kättesaadav, aga ei ole kohustuslik.

Lisaks ei paku liikmesriigid kõigi pädevate asutuste kõigile töötajatele tavaliselt samal tasemel koolitust. Keskkonnaasutustele pakutav koolitus on üldiselt rahuldavam.

Politsei puhul on koolitus üldiselt piisav, kuigi on erandeid mõnes liikmesriigis, kus on veel arenguruumi. Selline koolitus peaks hõlmama teabeallikate, andmeanalüüsi, ning avastamis- ja uurimismeetodite kasutamist piisavate tõendite kogumiseks konkreetsete keskkonnajuhtumite puhul, eelkõige liikmesriikides, kus uurimisvõlutused on antud ainult politseile.

Rõhutatud on ka kasu, mida võib anda vajaduse korral politseiametnike koolitamise tõhustamine koolitajate koolitamise programmide kaudu ja parandades keskkonnaalaste õigusaktide tundmist.

Mis puudutab tolli, peetakse mitme liikmesriigi puhul kõnealuse valdkonna koolitust ebapiisavaks, kuna korrapäraselt läbiviidavas erikoolituses ei käsitleta veel keskkonnaküsimusi või ei käsitleta neid piisavalt. Tolliasutuste jaoks peaks koolitus hõlmama eelkõige jäätmete klassifitseerimist ning jäätmete ja kõrvalsaaduste eristamist.

Kohtusüsteemi osas on olukord üldiselt mitterahuldav, kuna prokurörid ja eelkõige kohtunikud ei saa selles valdkonnas mingit erikoolitust või ei saa seda piisavalt. Vaid mõne liikmesriigi puhul osalevad nad aeg-ajalt välismaal ELi asutuste või muude riikide korraldatud koolitustel.

Sellega seoses on hinnangus rõhutatud, et vähemalt keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegudega seotud juhtumeid menetlevad prokurörid ja kohtunikud peavad olema ette valmistatud lahendama otsuste tegemise protsessis eriti keerukaid õigusküsimusi, et otsustada, kas asjas süüdistust esitada või kas kohtus saab otsust teha (eeskätt keskkonnakahju tõsiduse määratlemisel); seetõttu on nende jaoks vaja erikoolitust.

Ühes liikmesriigis peeti parima tava näiteks prokuröride ja politsei ühiskoolitust ning prokuröride korraldatud erikoolitust politseile ja tolliametnikele.

Mõnes liikmesriigis vastutab nii koolitust tegevas institutsioonis töötavate ametnike kui ka teiste institutsioonide töötajate koolituste koordineerimise ja läbiviimise eest üks asutus, enamasti keskkonnanasutus, kes pakub koolitust politseinikele, tollile ja piiripolitseile, samas kui mõnel juhul täidab seda ülesannet politsei. Teistes liikmesriikides korraldab iga asutus oma töötajatele koolitusi oma pädevuse piires.

Ühes liikmesriigis pakutakse koolitust ka kaugõppesessioonidena (e-õpe), mida saab pidada heaks tavaks ja tõhusaks positiivsete majandusaspektidega koolitusmeetodiks, arvestades IT-vahendite suhteliselt väikest maksumust.

Hindamise raames rõhutati, et kohtunike, prokuröride, politsei ja haldusüksuste osalusel toimuvad korrapärased ühiskoolitused kogemuste vahetamiseks on väga kasulikud, kuna need võimaldavad mitte ainult kogemuste vahetamist, vaid ka võimalust keskenduda probleemidele ja võimalikele lahendustele eri vaatenurkadest.

Lisaks riiklikul tasandil pakutavale koolitusele pakuvad ka asjaomased ELi asutused, näiteks CEPOL (Euroopa Liidu Õiguskaitsekoolituse Amet), ning ELi võrgustikud, näiteks EnviCrimeNet, Euroopa prokuröride võrgustik keskkonnaküsimustes (ENPE) ja keskkonnaküsimustega tegelev Euroopa Liidu kohtunike foorum (EUFJE) keskkonnakuritegevuse valdkonna erikoolitust või panustavad sellesse; üldiselt aga ei kasuta liikmesriigid seda koolitusvõimalust täielikult ära.

SOOVITUSED

- *Võttes arvesse keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse keerukat ja mitmetahulist olemust, soovitatakse liikmesriikidel jätkata või täiustada selles valdkonnas korrapäraselt ja pidevat põhjalikku koolitust, mis on suunatud kõigile nende kuriteoliikide vastases võitluses osalevatele praktikutele, sealhulgas prokuröridele ja kohtunikele.*
- *Liikmesriigid peaksid kaaluma võimalust esitada ja kehtestada institutsioonidevaheline koolituskava, et pakkuda ühiskoolitust, viies kokku kõik keskkonnakuritegevuse tõkestamises osalevad sidusrühmad, ning hõlbustada tõhustatud koostööd õiguskaitseasutuste ja prokuratuuride vahel.*
- *Liikmesriigid peaksid parimal võimalikul viisil ära kasutama olemasolevaid ELi tasandi, näiteks CEPOLi ja asjaomaste võrgustike, aga ka rahvusvahelise tasandi koolitusvõimalusi, tagades keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse vastases võitluses osalevate asjaomaste sidusrühmade korrapärase osalemise nendes koolitustes.*
- *Liikmesriigid peaksid kaaluma võimalust kasutada kõigile keskkonnakuritegevuse vastases võitluses osalevatele üksustele pakutavas keskkonnakoolituses e-õppe meetodeid.*

XI - ÕIGUSLIKUD ASPEKTID

PEAMISED TÄHELEPANEKUD JA JÄRELDUSED

Kõikides liikmesriikides kehtivad konkreetsed õigusaktid keskkonnakuritegude tõhusaks ennetamiseks ja tõkestamiseks. Õiguslike määratluste täpsus, karistuste tase ja uurimisvahendite ulatus on liikmesriigiti siiski väga erinevad.

Kõik liikmesriigid on võtnud üle direktiivi 2008/99/EÜ keskkonna kaitsmise kohta kriminaalõiguse kaudu ning enamik liikmesriike on loonud asjakohase õigusraamistiku keskkonna kaitsmiseks. Mõned liikmesriigid on täitnud ainult eespool nimetatud direktiivi miinimumnõuded, samas kui teised on võtnud kasutusele üksikasjalikuma ja ammendavama regulatsiooni. Mõnes liikmesriigis on keskkonnakaitse sätestatud põhiseaduses.

Peaaegu kõigis liikmesriikides puudub ühtne õigusakt, mis hõlmaks kõiki keskkonnavalaseid õigusrikkumisi. Tavaliselt sisalduvad need kriminaalseadustikus ja/või (muudes) keskkonnavalastes eriõigusaktides. Õigusraamistiku killustatus mitmeks õigusaktiks, millega reguleeritakse igasugust keskkonnale ja inimeste tervisele potentsiaalselt kahjulikku tegevust, võib kaasa tuua keerukuse ja võimalikud kattumised. Seetõttu innustatakse liikmesriike kaaluma võimalust vaadata läbi selle valdkonna riiklikud õigusaktid ja koondada need kokku ühte õigusakti.

Keskkonnakuritegude õiguslikud määratlused ja nendega seotud kuritegude raskusastme hindamise kriteeriumid on liikmesriigiti erinevad ning põhinevad tavaliselt sellistel mõistetel nagu oht, mida need endast kujutavad, või kahju, mida need põhjustavad inimeste elule või tervisele või keskkonnale.

Paljudes liikmesriikides puuduvad siiski selged eelnevalt kindlaksmääratud kriteeriumid keskkonnakahju ulatuse hindamiseks ning sageli on vähe kohtupraktikat selle kohta, kuidas kohtud neid mõisteid määratlevad. Praktikas hindavad keskkonnakahju, kahju ohtu ja kahju ulatust ning muid asjaomaseid tegureid sagedamini õigusasutused iga juhtumi puhul eraldi.

Hindamisel on selles suhtes esile tõstetud, et keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude raskusega seotud erinevad arusaamad võivad mõjutada nende meetmete tõhusust, mida on võetud nende kuriteoliikide vastu võitlemiseks, ning seetõttu on oluline, et kõik liikmesriikide ametiasutused võtaksid sarnase lähenemisviisi ja kohaldaksid selles valdkonnas raskete kuritegude suhtes samu menetlusi, sealhulgas vajaduse korral kohtulikke järelmeetmeid.

Teatavad mõisted, nagu direktiivi 2008/99/EL artiklis 3 osutatud oluline kahju, romusõidukid jne, on liiga ebamäärased ega ole piisavalt selged; paljudel juhtudel puuduvad kriteeriumid, suunised või juhised nende määratlemiseks või ei ole need piisavalt täpsed;

Teine sagedane hindamise käigus tuvastatud probleem on see, et kuritegude ja väärtegude ja/või haldus- või kriminaalkaristuste vahel puudub selge eristamine, kuna ei ole selgeid kriteeriume selle kindlaksmääramiseks, millist korda tuleks kohaldada. Lisaks tundub, et mõnel juhul ei ole seaduses selgelt ja üheselt sätestatud, millal tuleb väikestest rikkumistest teatada politseile või prokurörile. Sellest tulenevalt ei või prokuratuur juhtumit uurida, mistõttu peavad asjakohaseid meetmeid võtma pädevad haldusasutused.

Seetõttu on asjaomastele liikmesriikidele antud soovitusi, et saavutada suurem selgus ja ühtsus kohaldatavate õigusaktide ja karistuste kohaldamise korra kindlaksmääramisel ning eristada kuritegusid ja haldusrikkumisi eelnevalt kindlaksmääratud täpsete kriteeriumite alusel. See peaks võimaldama tegeleda iga keskkonnarikkumisega kõige asjakohasemal viisil ja tagama kohtulike järelmeetmete võtmise, kui keskkonnaõiguse rikkumine toob kaasa kriminaalvastutuse.

Mõnes liikmesriigis on kriminaalõiguslikud meetmed viimane abinõu ja keskkonnaküsimusi käsitlevad peaaegu täielikult haldusüksused. Riiklike ametiasutuste poolt sellega seoses esitatud argumendid on seotud kuriteo olemuslike elementidega ja tõendusstandarditega, mis peavad olema täidetud, või seisukohaga, et halduslikku jõustamist peetakse lihtsamaks ja tõhusamaks, kui kohtulikke järelmeetmeid, võttes arvesse, et kriminaalsüüdistuse esitamine on sageli ajamahukas ja menetluslikust seisukohast keeruline. Hindamises on esitatud asjaomastele liikmesriikidele soovitusi, et nad hindaks uuesti keskkonnakuritegude suhtes kohaldatavate haldusõigusliku ja kriminaalõigusliku lähenemisviisi vahelist tasakaalu.

Selleks, et rakendada standardseid kriteeriume ja vältida väärtõlgendusi, võivad lisaks õigusaktides sätestatud normidele olla kasulikud ka keskkonnarikkumisi menetlevate pädevate asutuste vahelised ametlikud kokkulepped või protokollid või neile asutustele mõeldud suunised, milles selgitatakse kriteeriume, mille alusel otsustatakse, kas selliste rikkumiste suhtes tuleb võtta järelmeetmeid halduskorras või kohtulikult.

Vastavalt keskkonna kaitsmist kriminaalõiguse kaudu käsitleva direktiivi 2008/99/EÜ artiklile 6 peavad liikmesriigid tagama, et juriidilisi isikuid saab võtta vastutusele artiklis 3 osutatud õigusrikkumiste eest. Mõned liikmesriigid on sätestanud selliste juhtumite suhtes juriidiliste isikute kriminaalvastutuse, teised haldusvastutuse.

Keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude suhtes kohaldatavate karistuste tase on liikmesriigiti erinev ja neile on tavaliselt kehtestatud ülem- ja alammäär; mõnes liikmesriigis peetakse seda taset liiga madalaks ja ebapiisavaks, et kriminaalõigus saaks täita oma karistuslikku ja hoiatavat rolli.

Mõnes aruandes on märgitud, et juriidiliste isikute trahvimist ei kasutata piisavalt ja/või et trahvid on liiga väikesed võrreldes keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegudest saadava võimaliku tuluga.

Mitmes aruandes on märgitud, et trahvimäärad võiks läbi vaadata. Seepärast esitati asjaomastele liikmesriikidele soovitusel kasutada keskkonnarikkumiste puhul rohkem juriidilise isiku trahve ja suurendada nende trahvide määrasid.

Mõnes liikmesriigis ei ole keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegude uurimiseks ette nähtud spetsiaalseid uurimismeetodeid (nt jälgimine, infiltreerumine, telefoni pealtkuulamine jne). Selleks et õiguskaitseasutused saaksid neid meetodeid kasutada, võivad need liikmesriigid ära kasutada majandus- ja finantsrikkumisi, mis on kurjategijate püüdluse tõttu saadavat tulu maksimeerida üldjuhul keskkonnakuritegudega seotud.

Seda lahendust ei saa aga alati kohaldada ja seetõttu on hindamine näidanud, et tõhusaks võitlemiseks keskkonnakuritegude vastu on spetsiaalsed uurimismeetodid äärmiselt olulised ning asjaomastel liikmesriikidel soovitati oma õigusaktides ette näha võimalus neid nimetatud kuriteoliikide uurimises kasutada.

SOOVITUSED

- *Liikmesriikidel soovitatakse kaaluda keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse vastast võitlust käsitleva riikliku õiguse läbivaatamist ja võimaluse korral selle koondamist ühte õigusakti, et hõlbustada selle täielikku mõistmist ja kohaldamist kõigi pädevate asutuste poolt.*
- *Liikmesriikidel soovitatakse tagada, et keskkonna valdkonna halduskaristuste ja kriminaalkaristuste süsteemide eristamine oleks selgelt määratletud, võttes selleks vastu ja tehes kõikidele asjaomastele osalejatele kättesaadavaks sellise eristamise konkreetseid ja ühtsed kriteeriumid.*
- *Liikmesriikidel soovitatakse koostada suunised selle tagamiseks, et problemaatilised mõisted, nagu oluline kahju ja keskkonnakahju, oleksid asjakohaselt määratletud, et hõlbustada pädevate asutuste tööd selles valdkonnas.*
- *Liikmesriikidel soovitatakse tagada, et keskkonnakuritegude, sealhulgas jäätmetega seotud kuritegude suhtes kohaldatavad karistused ja eelkõige ettevõtjate trahvid oleksid piisavad, ning et selliseid trahve määratakse reaalselt kõikidel juhtudel, kui vastavad kriteeriumid on täidetud.*
- *Liikmesriikidel soovitatakse tagada, et nende riiklik õigus võimaldab kasutada spetsiaalseid uurimisvahendeid keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegude uurimiseks, kui see on asjaomase rikkumise suhtes proportsionaalne, et nimetatud kuritegelike nähtuste vastu tõhusalt võidelda.*

XII – MENETLUSEGA SEOTUD KÜSIMUSED

PEAMISED TÄHELEPANEKUD JA JÄRELDUSED

Kõigis liikmesriikides kehtivad nõuded tõendite kogumise suhtes, et tagada nende kehtivus ja vastuvõetavus kohtutes või keskkonnakuritegudega seotud haldusmenetlustes. Mõnes liikmesriigis märkisid pädevad asutused, et nad ei ole teadlikud ühestki konkreetsest probleemist seoses tõendite kogumise ja vastuvõetavusega selles valdkonnas ning et tekkinud takistused ei erine teiste kuriteoliikide puhul esinevatest takistustest.

Teised liikmesriigid rõhutasid siiski mõningaid sellega seotud probleeme. Üks kõige levinumaid raskusi seisneb selles, et proovide võtmise ja analüüsimise etapis ei järgita menetluslikke tagatiseid, mis võib menetlust mõjutada, kuna neid proove ei saa kasutada tõenditena. See puudutab eelkõige haldusasutuste kogutud tõendeid, mida ei saa kohtumenetluses alati kasutada, sest nende asutuste suhtes ei kohaldata rangeid kriminaalmenetluse norme.

Mõne liikmesriigi ametiasutused teatasid eriti jäätmekuritegude osas mõningatest raskustest keskkonnakuritegude põhjustatud kahju hindamisel, eelkõige kahju ohu, selle tuvastamise ja tegeliku ulatuse osas, kuna kahju on sageli raskesti nähtav või mõõdetav: need raskused võivad mõjutada kuriteo asjakohast liigitamist, raskendavate asjaolude hindamist ja sellest tulenevalt ka karistuse määra (vt ka XI peatükk).

Konkreetsed raskusi seoses jäätmekuritegude tõenditega käsitletakse XV peatükis.

Hindamise raames on esile tõstetud ka muid uurimist keerulisemaks muutvaid raskusi seoses tõenditega kohtus ja haldusmenetlustes, näiteks: kurjategija tuvastamine, süüdistatud isiku või üksusega seotud psühholoogiliste elementide (hooletus või kavatsus) ning tema poolt toimepandud kuritegude tõendamine, vastutava(te) isiku(te) tuvastamine, inspekteerimise ajal kehtinud keskkonnatingimuste dokumenteerimine ja hindamine kohtus kasutamiseks sobival viisil ning võltsitud dokumentide kasutamine.

Mõnes liikmesriigis, kus kohtusse antud juhtumite arv on väga väike, võib esineda raskusi tõendite vastuvõetavuse osas, kuna selle valdkonna praktikutel ei ole selles valdkonnas piisavalt õiguslaseid teadmisi ja kogemusi.

Lisaks kriminaal- ja halduskaristustele on kõikides liikmesriikides haldustäiteasutustel võimalik kehtestada ka muid meetmeid (kohtuväline täitemenetlus) keskkonna-, sealhulgas jäätmealaste rikkumiste eest.

Need hõlmavad halduslikke sunnimeetmeid haldusrikkumiste ja nende rikkumiste kahjulike tagajärgede ennetamiseks ja lõpetamiseks. Need meetmed hõlmavad järgmist (liikmesriikide vahel on mõned erinevused): konfiskeerimine või arestimine, saadud rikastumisega võrdse rahasumma maksmine, ettevõtte ajutine või lõplik sulgemine, litsentsi või muu loa peatamine või kehtetuks tunnistamine, nõuete, tingimuste ja juhiste sätestamine, äriühingu õiguste äravõtmine ja/või hüvitiste andmisest keeldumine ning meetmed, mille eesmärk on võtta viivitamata meetmeid kahjuliku keskkonnamõju kõrvaldamiseks.

Mõnes liikmesriigis on ette nähtud ka turvameetmed, mis ei karista teo toimepanijaid ja mille eesmärk on ennetada uusi õigusrikkumisi, kõrvaldades asjaolud, mis hõlbustavad või soodustavad uute kuritegude toimepanemist.

Kriminaalmenetluses võidakse kohaldada muid meetmeid kui kriminaalkaristused, näiteks kuriteovahendite (konfiskeerimine), kriminaaltulu, kuritegelikul teel omandatud vara, sealhulgas süüteo toimepanemisest saadud majandusliku kasu konfiskeerimine. Liikmesriikide vaheliste konfiskeerimisotsuste edastamise ja täitmise korral kohaldatakse nõukogu raamotsust 2006/783/JSK konfiskeerimisotsuste suhtes vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta, mida on muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK.

Enamikus liikmesriikides, välja arvatud mõned erandid, ei ole võimalik anda konfiskeeritud tulu otse keskkonnaagentuuridele ja/ või politsei eelarvesse või keskkonnakuritegude ohvrite hüvitisfondi, kuigi see võiks hindamise järelduste kohaselt olla kasulik.

Kriminaalkaristused võivad lisaks vabadusekaotusele ja trahvidele hõlmata ka järgmist: erioiguste keelamine, kodanikuõigustest ilmajätmine, avaliku teenistuse ametikohal, teatud kutsealal või ettevõtte juhtkonna liikme ametikohal töötamise keeld, kuriteoga tekitatud kahju hüvitamine, kohtuotsuse avaldamine ja keskkonna taastamine.

Mis puudutab viimast, siis Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 191 lõikes 2 sätestatud ning direktiivis 2004/35/EÜ (mis käsitleb keskkonnavastutust) ja direktiivis 2008/98/EÜ (mis käsitleb jäätmeid) reguleeritud „saastaja maksab“ põhimõtte kohaselt lasub vastutus keskkonna taastamise ja keskkonnakahju heastamise eest peamiselt õigusrikkujal tema enda kulul.

Seda põhimõtet toetab laiendatud tootjavastutuse põhimõte. Selle põhjal, juhul, kui pärast ettenähtud tähtaega ei ole taastamist toimunud või ei ole taastamine olnud piisav, võivad kõikide liikmesriikide täitevasutused kehtestada halduslikke jõustamismeetmeid, mille eesmärk on sundida vastutavat juriidilist ja füüsilist isikut tekitatud keskkonnakahju kõrvaldama (taastada algne olukord ulatuses, mis on objektiivselt võimalik) ja kandma kõik tekkinud kulud.

Mõnes liikmesriigis on seaduses ette nähtud võimalus peatada karistuse kohaldamine tingimusel, et kahju hüvitatakse ning võetakse meetmed, et asjaomast ala kaitsta, puhastada ja taastada.

Lõplik vastutus keskkonna taastamise eest lasub avaliku sektori asutustel, kuid üldiselt sekkuvad need viimase instantsina, kui kehtiva kohtuotsusega kuriteos süüdi mõistetud kostja keeldub taastamisest või ei ole kostjat kindlaks tehtud või ei ole kostjal selleks vajalikku finantssuutlikkust. Mõnel juhul kasutab riik selleks erivahendeid.

Ühes liikmesriigis on keskkonnakaitsealaste õigusaktide rikkumise vältimise tõhusaks viisiks ja seetõttu heaks tavaks peetud keskkonnavastutuse registrit, mis sisaldab andmeid nende isikute ja äriühingute kohta, kes on mõistetud süüdi raske keskkonnakuriteo toimepanemises ja/või on toime pannud keskkonnaalaste õigusaktide tõsise rikkumise.

ELis on riiklike õigusaktide kohaselt valitsusvälistel organisatsioonidel erinev roll seoses keskkonna- ja jäätmeuritegudega ning nende aktiivse kaasamise tase on liikmesriigiti erinev.

Kõikides liikmesriikides võivad valitsusvälised organisatsioonid, nagu ka kõik teised füüsilised või juriidilised isikud, toetada või esitada kaebusi keskkonda kahjustava tegevuse kohta ning teavitada pädevaid riiklikke asutusi, kui kahtlustatakse keskkonnaalaste õigusaktide rikkumist. Mõnes liikmesriigis ei ole neil mitte ainult õigus, vaid kohustus teatada kuriteost.

Teiselt poolt on valitsusväliste organisatsioonide menetluslik legitiimsus erinevate liikmesriikide õigussüsteemides erinev; kuigi puudub kohustus sätestada nii riigisisestes õigusnormides, võivad valitsusvälised organisatsioonid paljudes liikmesriikides osaleda tsiviilhagejana keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse juhtumite kriminaalmenetluses ja esitada tsiviilhagi, et saada keskkonnakahju eest hüvitist. Enamikul juhtudel on see võimalus seotud teatavate tingimustega, näiteks peab valitsusväline organisatsioon omama huvi asjaomases kohtuasjas ja/või olema keskkonnakuriteos kahju kannatanud isik. Teistes liikmesriikides ei võimalda riiklikud õigusaktid valitsusvälistel organisatsioonidel kriminaalmenetluses tsiviilhagi esitada, kuna see õigus on vaid kuriteoohvritel.

Enamikus neist liikmesriikidest saavad valitsusvälised organisatsioonid siiski kriminaalmenetluses erineval määral osaleda. See võib hõlmata andmete/teabe esitamist väidetavate kuritegude kohta ja/või tõendite esitamist õiguskaitseasutustele ja prokuratuurile, osalemist ära kuulamistel nende esindajate kaudu ning osalemist tunnistajate või asjatundjatena. Mõnes liikmesriigis ei ole need võimalused õigusaktides sätestatud ning valitsusvälised organisatsioonid ei saa kriminaalmenetluses mingit erilist rolli mängida.

Vastastikuse hindamise raames oli Århusi konventsioonile viidates korduvalt rõhutanud, et valitsusvälised organisatsioonid võivad täita olulist rolli, sest neil on sageli kasulikud eriteadmised keskkonnaasjades, ning et on oluline anda neile võimalus võtta õiguslikke meetmeid.

SOOVITUSED

- *Liikmesriikidel soovitatakse tagada, et prokuröridel ja kohtunikel oleks piisavalt teadmisi keskkonnakuritegude puhul tõendite, sealhulgas võetud proovide vastuvõetavuse hindamiseks, ning pakkuda neile sellel eesmärgil asjakohast erikoolitust.*
- *Liikmesriike innustatakse kaaluma võimalust kasutada keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse vastase võitluse rahastamiseks sellistest kuritegudest saadud tulu.*
- *Liikmesriikidel soovitatakse kasutada täiel määral keskkonnakaitse valdkonnas tegutsevate valitsusväliste organisatsioonide võimalusi kohtumenetlustes osalemiseks, et kasutada parimal viisil ära nende oskusteavet ja aidata sellega võidelda keskkonnakuritegude vastu.*
- *Ilma et see piiraks ELi andmekaitsealaste õigusaktide kohaldamist, peaksid liikmesriigid kaaluma keskkonnavastutuse registri loomist, et edendada keskkonnakaitsealaste õigusaktide järgimist ja vältida nende rikkumist.*

XIII – RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

PEAMISED TÄHELEPANEKUD JA JÄRELDUSED

Keskkonnakuritegudel, sealhulgas jäätmetega seotud kuritegudel, on sageli piiriülene mõõde ning seetõttu on tõhusaks selliste kuritegevuse ilmingutega võitlemiseks tarvis teha rahvusvahelist koostööd. Kuid liikmesriikide harjumus töötada rahvusvahelises kontekstis on erinev, samuti erineb nende tegelik kaasatus sellisesse koostöösse.

Liikmesriikide uurimis- ja õigusasutuste vahelise vastastikuse usalduse ja koostöö suurendamisel ning kolmandate riikidega tehtava rahvusvahelise koostöö hõlbustamisel on oluline roll Europolil, Eurojustil ja Euroopa õigusalase koostöö võrgustikul koos nende teadmiste ja võimalustega.

Nende tegevusvaldkond on lai, hõlmates keskkonnakuritegude suundumuste analüüsi, rahvusvaheliste uurimiste ja süüdistuste esitamise koordineerimist, vastastikust teabevahetust, kriminaaljälitusteavet, tõendite kogumist ja panustamist koolitusse kogu ELis. ELi poliitikatsükli 2018–2021 raames läbiviidavas projektis EMPACT pööratakse erilist tähelepanu just keskkonnakuritegevuse tõkestamisele.

Liikmesriigid on Europoli, Eurojusti ja Euroopa õigusalase koostöö võrgustiku pakutava toe ja koordineerimise eest üldjoontes tänulikud, kuigi mõned neist on rõhutanud vajadust suurendada nende käsutuses olevaid vahendeid, et neil oleks võimalik näidata keskkonnakuritegude vastases võitluses üles veelgi rohkem aktiivsust. Nende ELi asutustega tehtav koostöö on üldiselt rahuldav ning liikmesriikide õiguskaitseasutused kasutavad piiriüleseks teabevahetuseks tihti Europoli ja Interpoli teabevahetuskanaleid ja andmebaase, sealhulgas Europoli SIENA teabevahetusplatvormi.

Mõnel juhul saaks sellist koostööd siiski tõhustada, sest mõnede liikmesriikide kõigil asjaomastel praktikutel ei ole alati täit teavet nende teenuste ja toodete kohta, mida Eurojust, Europol ja Euroopa õigusalase koostöö võrgustik saavad keskkonnakuritegudega seotud küsimustes pakkuda, ning alati ei kasuta nad neid täielikult ära. Ühes riigiaruandes rõhutati, et tegevkoosseisu plaaniline ja integreeritud koostöö Europoli ja Interpoliga, mille käigus toimub peamiselt kontaktpunktide kindlaksmääramine jätmete sihtriikides (eelkõige väljaspool ELi asuvates riikides), parandab operatiivtasandi koostööd.

ELi kontekstis on kõigi keskkonna valdkonnaga seotud üksuste jaoks loodud mitmesugused asjakohased võrgustikud:

- keskkonnaõiguse rakendamise ja jõustamise Euroopa Liidu võrgustik (IMPEL), mis koondab keskkonnaasutusi, korraldab konverentse ja viib ellu keskkonna valdkonna projekte, et parandada ja jõustada ELi keskkonnaõigust;
- IMPEL-tfs (riikidevahelised jätmesaadetised), mis tegeleb ebaseaduslike jätmesaadetistega seotud probleemidega;
- mitteametlik keskkonnakuritegude vastase võitluse võrgustik (EnviCrimeNet), mis ühendab keskkonnakuritegude valdkonnaga tegelevaid õiguskaitseorganeid teadmiste ja parimate tavade jagamise eesmärgil;

- Euroopa prokuröride võrgustik keskkonnaküsimustes (ENPE), millesse on kaasatud keskkonna valdkonnaga tegelevad prokurörid, kellest on moodustatud eri töörühmad, mis töötavad kas jäätmekuritegudega või karistuste, süüdistuste esitamise ja selle valdkonna kohtupraktikaga;
- Euroopa Liidu kohtunike foorum keskkonnaküsimustes (EUFJE), mis võimaldab kohtunikel vahetada kogemusi, aidates sellega kaasa teadmiste suurendamisele ja keskkonnaõiguse tõhusamale jõustamisele.

Liikmesriigid osalevad nende võrgustike tegevuses erineval määral. Enamik neist on IMPELi ja EnviCrimeNet'i liikmed ja osaleb nendes, ehkki mõned osalevad neis aktiivsemalt, teised aga ebakorrapäraselt ja/või mitte kõigis asjaomastes nende võrgustike tegevustes.

Mis puutub eespool nimetatud õiguslase koostöö võrgustikesse, siis on nendesse kaasatuse tase üldiselt madalam ning mitmest liikmesriigist ei ole EUFJE tegevuses praegu osalemas ühtki kohtunikku ega ENPE tegevuses ühtki prokuröri.

Hindamise käigus toodi eriti esile, et kohtunikke, kes tegelevad praegu keskkonnakuritegevuse juhtumitega ning peavad kriminaalvastutuse kindlaksmääramise jaoks määratlema keskkonnakahju ulatuse, kutsutakse üles rohkem osalema tegevustes, mis on suunatud keskkonnakuritegevuse tõkestamisele ELi tasandil.

Üldisemalt jõuti hindamise põhjal soovituseni kasutada täiel määral kõiki eespool nimetatud võrgustikke, kuna see võimaldab keskkonnakuritegude tõkestamise valdkonnas jagada parimaid tavasid, töömeetodeid ja piiriülest jälitusteavet, andes samuti võimaluse hõlpsateks otsekontaktideks välispartneritega.

Lisaks võib piiriülese uurimiste puhul rahvusvaheliselt koordineeritud uurimistegevuses osalemisest olla kasu, et tõhusalt uurida keskkonnakuritegusid ja nende eest vastutusele võtta.

ELi raamistikus on kasulikuks rahvusvahelise koostöö tegemise vahendiks riikidevahelise kuritegevuse juhtumite puhul ühised uurimiserühmad, mis põhinevad kahe või enama liikmesriigi pädevate asutuste (nii kohtu- kui ka õiguskaitseasutuste) kokkuleppel, et ühiselt viia läbi kriminaaluurimisi. Lisaks võivad Europol ja Eurojust hõlbustada ja rahastada ühiste uurimiserühmade loomist ja tegevust.

Osalevad liikmesriigid märgivad neis rühmades osalemist üldiselt positiivse kogemusena ning peavad neid piiriüleste uurimiste läbiviimisel tõhusaks abivahendiks, mis võimaldab korraldada uurijatevahelist otsest teabevahetust ja õigeaegset piiriüleste tõendite kogumist, ilma et tuleks eraldi esitada ametlikke vastastikuse õigusabi või Euroopa uurimismääruse taotlusi. Hindamise ajal olid keskkonna-, sealhulgas jäätmekuritegevuse juhtumitega tegelevates ühistes uurimiserühmades osalenud siiski vaid üksikud liikmesriigid.

Hindamisel rõhutati korduvalt, kui tähtis on teiste riikide, eelkõige naaberriikide pädevate asutustega tehtava piiriülese koostöö ja teabevahetuse roll piiriüleste keskkonnakuritegude vastases võitluses tehtavate jõupingutuste kooskõlastamisel.

Mõne liikmesriigi näitel on suhete arendamine jäätmete siht- või päritoluriigina probleemiga otseselt seotud ELi-väliste riikidega samuti väga oluline, selleks et tõhusalt võidelda ebaseaduslike jäätmesaadetistega ja võimaldada kriminaalmenetlusel saada kasu rahvusvahelisest koostööst.

Sellise koostöö tõhusus ja viisid on aga ELis liikmesriigiti erinevad. Mõned liikmesriigid on selles valdkonnas töötanud välja omavahelise koostöö vorme, mille ulatus on erinev ning mis võivad hõlmata teabe ja/või parimate tavade vahetamist, korrapäraseid kohtumisi ja/või ühismeetmeid/-projekte, ühiseid koolitusi ja ühiseid kontrolle (mis hõlmavad muu hulgas riikidevahelist jäätmevedu, kontaktametnike määramist jne). See koostöö põhineb mõnikord protokollidel või vastastikuse mõistmise memorandumitel või muudel kahepoolsetel lepingutel, mida võib pidada heaks tavaks.

Muudel juhtudel ei tundu teiste liikmesriikidega tehtav koostöö olevat ametlik või süstemaatiline. Mõnedele liikmesriikidele, mille puhul tehti kindlaks, et sellisel koostööl on veel arenguruumi, on edastatud asjakohased soovitusel.

Teatavatel juhtudel on koostöö tegemiseks (sealhulgas koostööks ELi mittekuuluvate riikidega) välja töötatud rahvusvahelise koostöö piirkondlikud vormid. Selle näideteks on Läänemere piirkonnas tegutsev HELCOM, mille eesmärk on lahendada selles valdkonnas esinevaid piirkondlikke piiriüleseid keskkonnaprobleeme, või siis keskkonnakuritegevusega seotud küsimustega tegelev prokuröride võrgustik (ENPRO) ning Musta mere piirkonnas tegutsev Kagu-Euroopa õiguskaitsekeskus (SELEC) ja selle juurde loodud Kagu-Euroopa prokuröride nõuanderühm (SEEPAG), mille eesmärk on tõhustada töö koordineerimist kuritegevuse, sealhulgas rahvusvahelise raske ja organiseeritud kuritegevuse ärahoidmisel ja tõkestamisel. Neid struktuure võib pidada heaks tavaks, sest need aitavad koostööd kolmandate riikide kaasamise teel laiendada, võimaldades nii jagada uusi kogemusi ja andmeid ning aidates seega kaasa keskkonnakuritegevuse vastase võitluse tõhustamisele.

SOOVITUSED

- *Keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse vastases võitluses tehtava koostöö edendamiseks kutsutakse liikmesriike üles osalema aktiivselt ELi ja rahvusvahelisel tasandil tehtavas töös, eelkõige selliste ELi asutuste ja organite töös nagu Eurojust, Europol ja Euroopa õigusosalase koostöö võrgustik, ning selles valdkonnas tegutsevate Euroopa võrgustike tegevuses.*
- *Liikmesriikidel soovitatakse suurendada praktikute teadlikkust ühiste uurimisrühmade ja nende keskkonnakuritegevuse juhtumite korral kasutamise võimalustest ja eelistest, et muuta uurimised tulemuslikumaks.*
- *Liikmesriike kutsutakse üles tagama koostöö naaberriikidega, sealhulgas kolmandate riikidega, või seda edasi arendama, ning vajaduse korral tegema piirkondlikku koostööd keskkonnakuritegude vastases võitluses.*
- *Eriti soovitatakse liikmesriikidel teha tihedat koostööd jäätmete siht- või päritoluriigiks olevate ELi riikide ja kolmandate riikidega, et kooskõlastada jõupingutusi võitluses ebaseadusliku piiriülese tegevusega selles valdkonnas, sealhulgas luues teabevahetuse ja parimate tavade jagamise eesmärgil kontaktpunktid ja määrates kontaktametnikud.*

XIV – AVALIKU JA ERASEKTORI KOOSTÖÖ

PEAMISED TÄHELEPANEKUD JA JÄRELDUSED

Hindamise käigus tehtud tähelepanekute kohaselt on avaliku ja erasektori vahelise koostöö tase liikmesriigiti erinev, olles üldiselt tihedam ja tõhusam seal, kus see on struktureeritum ning kus valitsevad kindlustunne ja usaldus.

Hindamine näitas, et mõnes liikmesriigis toimib selline koostöö hästi, samas kui mõnes teises liikmesriigis võiks erasektori kaasatus keskkonnakuritegude vastasesse võitlusse olla suurem.

Mõnes liikmesriigis on ette nähtud, et kasutusel on avaliku ja erasektori partnerlused, mis põhinevad vastastikuse mõistmise memorandumitel või muudel ametlikel kokkulepetel, kuid mõnikord on need loodud konkreetsete valdkondade jaoks. Teistes liikmesriikides ei ole avaliku ja erasektori partnerluste ametlikku raamistikku välja töötatud ning mõnes neist korraldatakse erasektoriga vahejuhtumite, suundumuste ja arengute alast koostööd, kohtumisi ja teabevahetust mitteametlikult.

Hindamisel rõhutati avaliku ja erasektori partnerluste loomise tähtsust, et võimaldada keskkonnakuritegude vastases võitluses, eelkõige jäätmetega seotud ebaseadusliku tegevuse avastamisel teha erasektoriga korrapärast koostööd ning vahetada teavet, teadmisi, kogemusi ja ressursse.

Kõige arenenumad erasektoriga tehtava koostöö vormid tehti kindlaks liikmesriikides, kus selline koostöö on institutsionaliseeritud seeläbi, et loodud on asjaomased asutused või töörühmad, mille tegevuses osalevad erasektori esindajad ja mõnel juhul ka keskkonnaküsimustega tegelevate valitsusväliste organisatsioonide või ülikoolide ning selles valdkonnas pädevate avaliku halduse / õiguskaitseasutuste esindajad.

Neid struktuure hinnati hindamisel väärtuslikeks ja kasutoovateks, sest nii saab kodanikuühiskond osaleda aktiivselt keskkonnakuritegevuse ennetamises ja tõkestamises. Seepärast peeti neid hea tava näiteks.

Keskkonnakaitseküsimustega tegelevad valitsusvälised organisatsioonid võivad tänu oma eriteadmistele mängida olulist rolli keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse ennetamises ja tõkestamises, sealhulgas jäätmeuritegude vastases võitluses näiteks sellega, et korraldavad teadlikkuse suurendamisele suunatud üritusi ja teavituskampaaniaid, esitavad kasulikke andmeid ja teavet võimaliku kuritegevuse ja sellega seotud suundumuste kohta, ning neil oluline osa ka keskkonnakahju hindamise kontekstis.

Kuigi peaaegu kõigis liikmesriikides on selles valdkonnas tegutsemas eraühinguid ja valitsusväliseid organisatsioone, on õiguskaitseasutustega tehtava koostöö tase erinev. Mõnes riigis annavad nad olulise panuse, vahendades keskkonnakahjusid käsitlevaid aruandeid, samas kui teiste riikide puhul tundub, et neid võiks rohkem kaasata avaliku sektori jõupingutustesse, et tõhustada ennetust ning suurendada kodanike ja eraettevõtete teadlikkust selles valdkonnas (vt ka XII peatükk).

Mõnes liikmesriigis on ka tööstus hõlmatud selles valdkonnas erasektoriga tehtavasse koostöösse, millest on kasu keskkonnaalaste õigusaktide rakendamise ja keskkonnanõuete täitmise parandamise üle toimuvates aruteludes.

Mõnes liikmesriigis kehtib erasektorile jäätmeuritegude alane aruandluskohustus, samas kui teistes liikmesriikides on selline aruandlus vabatahtlik või toimub piiratud ulatuses. Hindamise käigus tehtud tähelepanekute kohaselt soodustaks erasektoriga peetav dialoog, mis läheb kohustuslikest aruandlusnõuetest kaugemale, keskkonnakuritegude vastases võitluses paremate tulemuste saavutamist.

SOOVITUSED

- *Liikmesriike innustatakse kasutama keskkonnakaitse valdkonnas avaliku ja erasektori struktureeritud partnerlusi, mis võiksid põhineda vastastikuse mõistmise memorandumitel või muudel ametlikel kokkulepetel ning mille eesmärk on tagada selge raamistik korrapäraseks koostööks, aidates sellega kaasa keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegude vastase võitluse tõhustamisele.*
- *Liikmesriike kutsutakse keskkonna-, sealhulgas jäätmeuritegevuse ennetamisel ja sellevastases võitluses koostöö tagamise eesmärgil üles looma asutusi või struktuure, milles osalevad nii avaliku kui ka erasektori esindajad, kes tegelevad keskkonnaküsimustega.*
- *Liikmesriike kutsutakse üles looma või edasi arendama töösuhteid, dialoogi ja korrapärast teabevahetust keskkonna valdkonnas tegutsevate kohapealsete valitsusväliste organisatsioonidega.*
- *Liikmesriigid peaksid innustama erasektorit jagama arvatavaid keskkonnavalaseid rikkumisi puudutavat teavet avaliku sektori asutustega, sätestades erasektorile vajaduse korral liikmesriigi õiguses keskkonnajuhtumitega seotud aruandluskohustuse.*

XV – EBASEADUSLIK JÄÄTMEVEDU

PEAMISED TÄHELEPANEKUD JA JÄRELDUSED

Liikmesriikides on ebaseaduslike jäätmesaadetiste ennetamiseks ja nende vastu võitlemiseks loodud suur hulk eri tasandi kontrolliasutusi, millest igaühel on oma ülesanded ja mis viivad läbi kontrolle ja uurimisi.

Pädevuste jaotus, asjade korraldamise tulemuslikkus ja eri asutuste vahelise suhtluse tase jäätmete suhtes kehtestatud õigusnormide jõustamisahelas on Euroopa Liidu riikides erinev. Mõne liikmeriigi puhul nähtub ebaseaduslike jäätmesaadetiste avastamise määrast, et nende süsteemil võib olla ebaseaduslike jäätmesaadetiste vastase võitluse tõhustamises veel arenguruumi.

Paljudes liikmesriikides tehakse selles valdkonnas ametlikus vormis ja üsna tõhusat koostööd, samas kui mõnes teises liikmesriigis on mitmeid võimalusi seda eri õiguskaitseasutuste vaheliste integreeritud ja koordineeritud meetmete abil paremaks muuta, et luua tugevam süsteem ebaseaduslike piiriüleste jäätmesaadetiste avastamiseks ja jälgimiseks.

Tavaliselt lasub esmavastutus määruse nr 1013/2006 rakendamise ja eelkõige piiriüleste jäätmesaadetiste järelevalve eest keskkonnaasutustel. Mõnes liikmesriigis on pädevused jagatud eri haldusasutuste vahel – ühtede pädevuses on halduskohustused (nt lubade andmine) ning teiste pädevuses on jäätmekäitluskohtade ja jäätmeid tekitavate ettevõtete ning jäätmesaadetiste transportimisse kaasatud osaliste kontrollimine.

Jäätmekuritegusid peetakse sellisteks kuritegudeks, mille avastamine eeldab kontrolle, seega on nende avastamiseks väga tähtis, et inspektoreid ja kontrolle oleks piisavalt palju. Vastavalt määrusele (EÜ) nr 1013/2006 on liikmesriigid koostanud jäätmesaadetiste kontrollikavad.

Leiti, et mõnes liikmesriigis toimivad kontrollid hästi ning inspektoritel on kontrollide läbiviimiseks vajalikud eksperditeadmised, suutlikkus ja varustus.

Teistes liikmesriikides mõjutab ebaseaduslike jäätmesaadetiste ennetamise ja avastamise süsteemi suutlikkust see, kui teave, jälitusandmed ja prioriteedid on ebapiisavad ning puudub keskne strateegia kõnealuse nähtuse tuvastamiseks ja selle vastu võitlemiseks. Tihti on tulemuseks rutiinsete kontrollide koguhulga ning olemasolevate inspektorite arvu ebapiisavus jäätmekuritegude vastu võitlemiseks. Hindamise käigus tõsteti mõne liikmesriigi puhul eriti esile vajadust sihipärasema kontrolli järele teedel ja piiridel ning kontrollide järele ruumides, kus ettevõtja tegutseb.

Arvestades, et jäätmeid, sealhulgas ohtlikke jäätmeid, veetakse eri liikmesriike pidi ringi, ei ole korrapärase kontrollide puudumine riskitegur mitte ainult konkreetse riigi enda jaoks, vaid see võib mõjutada ka ELi tasandit ning takistada selles valdkonnas mitmes riigis või mitme riigi kaudu tegutsevate ebaseaduslike võrgustike avastamist. Ebaseadusliku jäätmeveo ja organiseeritud kuritegevuse vahelised seosed ei ole aga silmnähtavad. Mõnes liikmesriigis ei ole selline seos tõestust leidnud, samas kui mõnes teises on see seos rohkem või vähem selgelt nähtav.

Seetõttu leidis hindamisel rõhutamist ka vajadust tagada jäätmete importimisel ja eksportimisel tehtavate tollikontrollide käigus ebaseaduslike jäätmesaadetiste avastamiseks ja proovide kogumiseks füüsilised kontrollid, mida tuleks viia läbi korrapäraselt ja mitte ainult neil juhtudel, kui leitakse rikkumisi dokumentides. Viimased võivad teatavatel juhtudel olla võltsingud ja ei pruugi kahtlusi äratada.

Samuti on oluline kasutada jälitusteavet, uurimise erimeetodeid ja finantsuurimisi, et hõlbustada asjakohaste tõendite saamist selles valdkonnas, ning seetõttu on mitmele liikmesriigile esitatud soovitusel olukorra parandamiseks.

Sihipäraste kontrollide läbiviimiseks on oluline ka riskihindamine, eriti nendes liikmesriikides, kus piiri ületava kaubakoguse suurus raskendab kogu konteineriliikluse kontrollimist.

Võttes arvesse kohaldatavate õigusaktide keerukust ja nende tõhusa jõustamise vajadust, on piiriüleste saadetistega tegelevatel inspektoritel/uurijatel väga oluline saada erikoolitust. Kahjuks seda alati ei ole. Pahatihti puuduvad just tollil vajalikud eksperditeadmised, mida on vaja ebaseaduslike jäätmesaadetistega tegelemiseks, et teha kindlaks, kas konkreetsete jäätmega seoses on toime pandud kuritegu.

Autode või laevadega veetavate jäätmete suure koguse tõttu ei saa keskkonnakuritegude vastasesse võitlusesse kaasatud asutused saadetiste kontrollimisel loota üksnes inimanalüüsile, vaid neil on vaja vahendeid, mille abil saaks saadetisi kiiresti kontrollida. Samuti on tõhusa jäätmekuritegevuse vastase võitluse jaoks oluline, et liikmesriikide kontrolliasutustel oleks olemas moodne taristu ja varustus.

Kontrollimise käigus skannerite kasutamine võimaldab saada kaupadest pildi, ilma et oleks tarvis konteinereid avada. Lisaks sellele on mõnedes ühispiiri omavates liikmesriikides skannerid ühiskasutuses – see leidis tunnustust hea tavana. Mõnes liikmesriigis kasutatakse piiriüleste kontrollide tegemiseks uuemaid seadmeid (nt droonid, röntgentehnoloogia ja mobiilsed skaneerimisseadmed), samuti on parima tava näiteks teadusliku varustusega erisõidukid proovide võtmiseks kohapeal. Üldiselt on selles suhtes arenguruumi.

Mõnes liikmesriigis on olemas elektroonilised andmebaasid, mis on seotud selliste piiriüleste jäätmesaadetistega, mille kohta tuleb esitada teade, mis sisaldab jäätmete tootmist, transporti ja sihtkohta puudutavat teavet ning mõnel juhul ka saadetistega seotud rikkumisi käsitlevat teavet, millele pääsevad ligi jäätmekuritegude vastase võitlusega tegelevad ametiasutused. Need andmebaasid võib lugeda parimate tavade hulka, sest nad võivad hõlbustada jäätmete jälgimist ning aitavad seega parandada kontrollide tõhusust ning strateegilist ja taktikalist analüüsi.

Jäätmekuritegevuse ennetamise eesmärgil on mõnes liikmesriigis seatud kohustus märgistada jäätmeveokid tähisega A. Seda võib nimetada heaks tavaks, sest sellest on palju abi jäätmesaadetiste identifitseerimisel ja jälgimisel ning vastavate kontrollide tegemisel.

Mõni riik on digitaliseerinud jäätmesaadetiste kohustuslikud vormid, täiendanud süsteemi nende vormide automaatse analüüsiga ja jaganud oma operatsioonisüsteemi kõigi selliste asutustega, kes on seotud keskkonnakuritegude vastase võitlusega. Nii on neil võimalik läbi viia kiire ja täpne riskihindamine, tuvastada rikkumised ja saata kontrolliametnikud viivitamata kontrolli tegema.

Hindamise käigus tehti kindlaks, missugused on ebaseaduslike jäätmesaadetistega seotud õigusrikkumiste avastamist takistavad peamised asjaolud. Eelkõige on selleks jäätmete liigitamise keerukus, mis põhjustab raskusi jäätmete määratlemisel vastavalt ELi õigusaktidele, ohtlike ja mitteohtlike jäätmete eristamisel ning kõrvalsaaduste ja jäätmete eristamisel või kasutatud autode ja romusõidukite eristamisel. Mõnel puhul rõhutati, et võib olla keeruline võtta selliseid proove, mis annaksid veetavatest jäätmetest täpse pildi. Seetõttu peavad liikmesriigid toetuma eksperditeadmistele, mis eeldab peajasjalikult, et tarvis on saada sobilikud proovid.

Mõnes liikmesriigis hoolitsevad tehniliselt pädevate ja erapooletute eriteadmiste olemasolu eest avaliku sektori asutused oma spetsiaalsete laboritega, kes annavad pädevatele asutustele tehnilist ja teadusalast abi ja nõu. Teistes liikmesriikides teostavad kohtuekspertiisi eraõiguslikud eksperdid või ettevõtted. Osa neist viitas keskkonnakuritegude (ja eriti jäätmekuritegevuse) ekspertide vähesuse probleemile, ekspertiisi kuludele ja kestusele, mis võib põhjustada viivitusi kriminaalmenetluses.

Mõni liikmesriik on riiklikul tasandil välja andnud juhendeid ja käsiraamatuid, mis teevad sellise hindamise pädevate asutuste jaoks lihtsamaks. See aitab jäätmealaseid õigusakte tõhusamalt jõustada. Mitu liikmesriiki kutsusid üles võtma vastu suuniseid ELi tasandil, et lahendada jäätmeklassifikatsioonisüsteemi tõlgendamisega seotud probleemid ning aidata kaasa tõhusama ja sidusama jäätmekäitlust käsitleva lähenemisviisi kasutuselevõtule kogu ELis.

Hindamise käigus tõsteti esile ka raskusi, mis tekivad siis, kui korraldatakse ebaseaduslike rahvusvaheliste saadetiste tagasisaatmist päritoluriiki. Nagu on sätestatud ELi õigusaktides, peavad liikmesriigid võtma meetmeid, et avastada ebaseaduslikult veetavad jäätmed ja tagada, et neid käideldakse keskkonna seisukohast nõuetekohaselt, tagastades need kas jäätmete päritolukohta või suunates need asjakohasesse ja volitatud jäätmekogumiskeskusse või jäätmekäitluskohta.

Sellel eesmärgil tuleb jäätmete jälgitavus tootmisest kuni nende lõppsihtkohani näha ette liikmesriigi õigusaktide sätetes, milles nõutakse, et jäätmesaadetistega peavad kaasas olema identifitseerimisdokumendid ning et jäätmetekitajad ja -käitlejad peavad oma valduses olevate või enda hallatavate jäätmete kohta kronoloogilist arvestust vastavalt jäätmete raamdirektiivile.

Neid olukordi tuleb jälgida ja vastava riigi pädevaid asutusi teavitada, et nad saaksid kinnitada jäätmete üleandmist nende päritolukohas. Jäätmete nõuetekohase käitlemise tagamiseks tuleb need sammud teha tihedas koostöös muude asjaomaste välisriigi pädevate asutustega.

Juhul, kui jäätmed on juba kõrvaldatud, võib aga olla keeruline jõuda nende isikute jälile, kes on kuriteo toime pannud, ja kui jäätmed on välismaal maha laaditud, võib olla raske tuvastada, kes selle eest vastutab. Lisaks sellele võib olla keeruline kindlaks teha kuriteo raskusastet, kuna jäätmesaadetised on liikmesriikide territooriumilt tihti juba välja veetud, enne kui neid jõutakse üksikasjalikult uurida.

Tõhusad meetmed jäätmete tagastamise ja nende nõuetekohase käitlemise hõlbustamiseks nõuavad koostööd päritoluriikidega, eelkõige kolmandate riikidega, kes on ebaseaduslikust jäätmeveost otseselt mõjutatud, kuid jäävad sageli tundmatuks. Juhul kui need riigid õnnestub tuvastada, võib suhtlus nendega olla raskendatud ning sageli aeganõudev.

Teine raskus on seotud sellega, et asjaomased eksperdid peavad kogutud tõendeid hindama, eelkõige seoses jäätmekuritegudega, mis on eriti probleemne, kui jäätmed on juba riigisiselt kõrvaldatud või välismaale transporditud. Sellega seoses on ühiseks mureks, et proove on raske võtta haldusmenetluse raames, mille suhtes kohaldatakse vähem rangeid eeskirju kui uurimisele, nii et selline proovivõtt osutub mõnikord kriminaalõiguslike järelmeetmete võtmise seisukohalt ebarahuldavaks (vt ka XII peatükk).

Ebaseaduslike jäätmesaadetiste avastamist takistavate muude asjaoludena on liikmesriigid märkinud piiratud eelarvet (konfiskeeritud kaupade ladustamisest tulenevad võimalikud lisakulud), piiratud inimressursse ja kuritegude aluseks olevate asjaolude keerukust.

Elektroonikaromude ja romusõidukite jäätmevood tekitavad vajaduse võtta jäätmekäitlusprotsessi eri etappides eri meetmeid vastavalt direktiivis 2012/19/EL (elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete (elektroonikaromude) kohta) ja direktiivis 2000/53/EÜ (kasutuselt kõrvaldatud sõidukite kohta) sätestatud nõuetele.

Teatavates liikmesriikides peetakse elektroonikaromusid ja romusõidukeid prioriteetseteks jäätmevoogudeks, mille puhul tehakse eraldi inspeksioone ja analüüse, mis ei hõlma mitte üksnes dokumentide kontrolli, vaid ka üksikasjalikke füüsilisi kontrole. Kõikides liikmesriikides selliseid meetmeid kasutusel ei ole.

Ohtlike jäätmete kohta tehtud konkreetseid tähelepanekuid käsitletakse XVI peatükis.

SOOVITUSED

- *Liikmesriikidel soovitatakse tagada integreeritud ja koordineeritud meetmed, mis viiksid eri õiguskaits- ja haldusasutused kokku, eesmärgiga luua tõhus süsteem piiriüleste jäätmesaadetistega seotud ebaseadusliku tegevuse vastu võitlemiseks või seda süsteemi veelgi tugevdada.*
- *Liikmesriikidel soovitatakse ebaseaduslike piiriüleste jäätmesaadetistega seotud täitemeetmete parandamiseks tagada piisaval arvul asjakohase eriväljaõppe saanud inspektorite olemasolu, kellel võiksid olla ka täitevolitused kriminaalmenetluse jaoks, ning tagada, et läbi viidaks piisaval arvul korrapäraseid kontrole, sealhulgas jäätmeveokonteinerite füüsilisi kontrole.*
- *Liikmesriikidel soovitatakse kasutada jälitusteavet, riskihindamist, finantsuurimisi ja uurimise erimeetodeid, kui see on asjaomase õigusrikkumisega proportsionaalne, ning luua jäätmete piiriülese veoga seotud elektroonilised andmebaasid, et ebaseaduslike jäätmesaadetiste avastamise suutlikkust veelgi tugevdada.*
- *Võttes arvesse võimalikke elektroonikaromude ja romusõidukitega seotud riske, peaksid liikmesriigid kaaluma üldise tegevuskava koostamist nende jäätmevoogude kogu tsükli jaoks alates tootmisest kuni kõrvaldamiseni, milles määratakse kindlaks ka kõik talitused, mis osalevad nendega seotud täitetoimingutes.*
- *Liikmesriike kutsutakse üles võtma meetmeid päritoluriikidega, eriti ebaseaduslikust jäätmeveost otseselt mõjutatud kolmandate riikidega tehtava koostöö parandamiseks, et hõlbustada jäätmete tagastamist nendesse riikidesse ja nende sealset nõuetekohast käitlemist.*

XVI – OHTLIKE MATERJALIDE EBASEADUSLIK TOOTMINE VÕI KÄITLEMINE JA OHTLIKE JÄÄTMETE KÄITLEMINE

PEAMISED TÄHELEPANEKUD JA JÄRELDUSED

Kuna ohtlike ainete ebaseaduslik tootmine ja käitlemine võib nii keskkonnale kui ka rahvatervisele märkimisväärset mõju avaldada, on äärmiselt oluline, et asjaomaste tegevuste reguleerimiseks ja kontrollimiseks oleks olemas asjakohane õigusraamistik ja struktuurid.

Hindamise järelduste kohaselt on elanikkonna ja keskkonna kaitsmiseks oluline ohtlike aineid ja tooteid nende tootmise, ladustamise, transportimise, kasutamise ja kõrvaldamise ajal hoolikalt käidelda ning selleks peavad kahju vältimise või piiramise eesmärgil võetavad meetmed põhinema iga aine riskihinnangul.

Kuigi liikmesriigid pööravad ohtlike ainete ja materjalide ebaseaduslikule tootmisele ja käitlemisele tähelepanu erineval määral, on enamik neist asjaomaste õigusrikkumiste ja karistuste kindlaksmääramise eesmärgil siiski kehtestanud mingisuguse reguleeriva ja organisatsioonilise raamistiku, sealhulgas spetsiaalsed kriminaalõiguse sätted.

Hindamisel rõhutati, et on oluline, et asjakohased õigusaktid on koostatud selge eesmärgiga tagada, et kõik tegevused viiakse läbi rangete eeskirjade alusel, milles on täpsustatud ohtlike ainete tootmisel, importimisel, töötlemisel, kogumisel jms kohaldatavad piirangud.

Enamikus liikmesriikides on mõiste „ohtlik materjal“ määratletud nende riikide õiguses, tavaliselt haldusõiguses, samas kui mõnes üksikus liikmesriigis sellist määratlust ei olegi.

Kahtluse korral kohaldatakse asjakohaseid selle valdkonna ELi õigusakte. Näiteks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1272/2008 (mis käsitleb ainete ja segude klassifitseerimist, märgistamist ja pakendamist) artikli 3 kohaselt peetakse ohtlikuks ainet või segu, mis vastab määruse (EÜ) nr 1272/2008 I lisas sätestatud füüsikaliste, tervise- või keskkonnoohtude kriteeriumidele, ning see tuleb klassifitseerida nimetatud lisas loetletud vastavatesse ohuklassidesse.

Vastavalt nimetatud määruse artiklile 4 peavad tootjad, importijad ja allkasutajad ained või segud enne nende turuleviimist klassifitseerima määruse II jaotise kohaselt.

Teatavate ohtlike ainete, segude ja toodete tootmine, turuleviimine ja kasutamine on vastavalt määruse (EÜ) nr 1907/2006 (mis käsitleb kemikaalide registreerimist, hindamist, autoriseerimist ja piiramist (REACH)) XVII lisas sätestatud eritingimustele keelatud ja/või piiratud.

Hindamisel rõhutati, et pädevate asutuste – haldusteenistuste, politsei, tolli, kodanikukaitse, tuletõrje ja kohtute – koostöö oleks soovitatav ametlikustada, võttes aluseks standardse töökorra, et tagada asjakohane kooskõlastatud reageerimine keemiliste, bioloogiliste, radioloogiliste ja tuumamaterjalidega seotud ohtudele.

Mõned liikmesriigid on teatanud, et neil on väga vähe tulnud ette selliseid juhtumeid, kus tegu on ohtlike ainete tootmise ja käitlemisega seotud ebaseadusliku tegevusega. Küll aga on ette tulnud väiksemaid rikkumisi seoses litsentside, lubade jms mittevastavusega kohaldatavatele õigusaktidele.

Ohtlike materjalide tootmise või käitlemisega seotud (isegi tõsisemat laadi) ebaseadusliku tegevuse madal avastamise määr tekitab küsimuse, kas selle põhjuseks võivad olla vähesed teadmised ja vähene teadlikkus kõnealustest kuritegudest ja/või õiguskaitseasutuste poolne ebapiisav järelevalve ja kontrollitegevus, ja kas sellega seoses tuleks võtta asjakohaseid meetmeid, et tõhustada ebaseadusliku tegevuse ennetamist ja sellise tegevuse vastast võitlust kõnealuses valdkonnas.

Mõned liikmesriigid teatasid, et nendele ei ole teada asjaolusid, mis takistaksid ohtlike ainete tootmise ja käitlemisega seotud ebaseadusliku tegevuse edukat uurimist ja selle eest vastutusele võtmist, teised liikmesriigid jällegi juhtisid tähelepanu sellistele üldistele probleemidele nagu keerukad õigusaktid, spetsialiseerumise puudumine, kuritegude avastamise keerukus jne.

Üks peamisi kitsaskohti ohtlike materjalide käitlemisega seotud kuritegude uurimisel ja tuvastamisel näib olevat piisavate ja usaldusväärsete tõendite kogumine, mis nõuab piisavaid uurimismeetmeid ja eriteadmisi ning mille juures tuleb arvesse võtta ka proovivõtujärgseid füüsikalisi-keemilisi protsesse.

Sageli on ohtlikud materjalid ise nendeks tõenditeks, mis tuleb proovivõtu teel koguda ning mida peavad analüüsima määratud eksperdid/kohtuekspertiisilaborid. Asjakohased tõendid tuleks ametlikult ka hoiule võtta või muul viisil arestida, tagades ohutu ja turvalise ladustamise. Sellega kaasnevad sageli märkimisväärsed kulud (vt ka XII peatükk).

Hindamise käigus tehtud tähelepanekute kohaselt ja võttes arvesse ka seda, et ohtlike materjalide käitlemine on sageli seotud organiseeritud kuritegevusega, on avastamissuutlikkuse parandamiseks selles valdkonnas tähtis ära kasutada jälitusteavet. Lisaks sellele peaksid liikmesriigid parimal viisil ära kasutama võimalusi, mida pakuvad nüüdisaegsed tehnoloogiad oma kõrgtehnoloogiliste vahendite ja väga keerukate seadmetega, mis võivad hõlbustada ohtlike materjalide avastamist, proovide võtmist ja ohtlikelt materjalidelt saaste eemaldamist.

Võttes arvesse, et ohtlike ainete menetlemine nõuab suuri teadmisi ning et üldiselt on vaja suuremat spetsialiseerumist, on väga oluline pakkuda nende asjadega tegelevatele riigiametnikele piisavat ja korrapärast erikoolitust ohtlike materjalide teemal. Eri liikmesriigid pakuvad sellist koolitust eri määral: mõnes liikmesriigis on koolitus paremini korraldatud ja ulatuslikum, teistes tuleks seda laiendada ja parandada.

Samuti on ohtlike ainete küsimuses oluline teha teiste ELi liikmesriikide ja kolmandate riikide pädevate asutustega koostööd, et võimaldada teabevahetust selliste ainete tootmise ja käitlemise ning turuleviimisega seotud suundumuste kohta Euroopa ja rahvusvahelisel tasandil.

Siiski ei esitanud mõned liikmesriigid mingit teavet ohtlike materjalide käitlemisega seoses tehtavast koostööst teiste Euroopa ja rahvusvaheliste partneritega, või siis teatasid nad, et neil ei ole erilisi sellealase koostöö kogemusi. Mõni liikmesriik teatas, et teeb teiste riikidega mingis, eelkõige teabevahetuse vormis koostööd ja et teabevahetus toimub selliste asjakohaste kanalite kaudu nagu Europol ja Interpol. Mõned liikmesriigid teatasid, et kasutavad ohtlike ainete kohta käiva teabe vahetamiseks teisi kanaleid, näiteks riiklike järelevalveasutuste portaali juhtpaneeli (PD-NEA), veebipõhist üleeuroopalist turujärelevalve info- ja teavitussüsteemi (ICSMS) ning tõsiste riskide korral RAPEXi turvavärvavat.

Jäätmete ohtlikeks liigitamise kriteeriumid on sätestatud komisjoni 18. detsembri 2014. aasta määruses (EL) nr 1357/2014. Ohtlike jäätmetega seotud kuritegudele tuleks pöörata erilist tähelepanu, arvestades nende mõju inimeste tervisele ja keskkonnale, nagu on osutatud 19. novembri 2008. aasta direktiivi 2008/99/EÜ (keskkonna kaitsmise kohta kriminaalõiguse kaudu) artikli 3 punktides b ja e.

Kuna selliste jäätmete mittenouetekohane käitlemine võib põhjustada tõsist reostust ja kahjustada rahvatervist, tuleks ohtlike jäätmete käitlemist ja transporti jälgida. Selleks pannakse ohtlike jäätmete tootjatele, valdajatele, kokkuostjatele, vedajatele ja kõrvaldajatele kohustus teavitada pädevaid asutusi ohtlike jäätmete kõrvaldamisest ja transpordist ning viiakse läbi kontrollid. Enamikus liikmesriikides ei ole siiski olemas eraldi ohtlike jäätmete kontrolli ja uurimise süsteeme või meetmeid.

Paljudes hindamisalustes liikmesriikides on vaid väike hulk kriminaalasju seotud ohtlike jäätmete või ohtlike materjalidega. Ohtlike jäätmete ebaseadusliku käitlemise juhtumite puhul on tavapäraseks tegutsemismustriteks väita, et asjaomased ohtlikud jäätmed ei ole ohtlikud, liigitada elektroonikaromud toodete alla ja peita ohtlikud jäätmed tavajäätmete alla.

Paljud ohtlike jäätmetega seotud kuriteod pannakse toime, kasutades väärklassifitseerimist. Nii kalduvad mõned ettevõtjad klassifitseerima kaupu tavajäätmeteks, juhul kui nad tunnetavad vähimatki ohtu, et need võidakse avastada. Seega on pädevate asutuste üks peamisi väljakutseid ohtlike jäätmete õige dokumenteerimine. Kuna ohtlike jäätmete käitlemine on äärmiselt tehniline ja keerukas tegevus, tuleks asjakohaste meetmete abil tagada, et kontrole ja sellega seotud proovivõtte viivad läbi selle valdkonna eriteadmisi omavad kvalifitseeritud tehnikud.

SOOVITUSED

- *Ohtlike ainete ebaseadusliku tootmise ja käitlemise valdkonda puudutava avastamis- ja jõustamissuutlikkuse tugevdamiseks kutsutakse liikmesriike üles tõhustama järelevalvet ja sellega seotud kontrole ning kasutama jälitusteavet ja riskihinnanguid, et teha kindlaks selle valdkonna suundumused ja ohud.*
- *Liikmesriigid peaksid kaaluma, kas institutsioonidevahelist ohtlike ainete tootmise ja käitlemisega seotud ebaseadusliku tegevuse vastast koostööd ei peaks muutma ametlikuks, et tagada pädevate asutuste suutlikkus reageerida kiiresti ja koordineeritult keemiliste, bioloogiliste, radioloogiliste ja tuumamaterjalidega seotud ohtudele.*
- *Liikmesriike kutsutakse üles võtma asjakohaseid meetmeid, et suurendada ohtlike ainete ebaseadusliku tootmise ja käitlemise probleemiga tegelevate pädevate asutuste spetsialiseerumist, pakkudes selle keerulise ja väga tehnilisi teadmisi nõudva kuritegevuse valdkonnaga töötavatele praktikutele näiteks rohkem koolitusvõimalusi.*